T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SINIR ÖTESİ EKONOMİK HAREKETLİLİK: EDİRNE'DE YUNAN VE BULGAR ZİYARETÇİLERİN ETKİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

DİLAVER GÖKTUĞ GÜÇYENER

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. EBRU ZÜMRÜT BOYACIOĞLU

EDİRNE, 2025

Tezin Adı: Sınır Ötesi Ekonomik Hareketlilik: Edirne'de Yunan ve Bulgar Ziyaretçilerin Etkilerine Yönelik Bir Araştırma

Hazırlayan: Dilaver Göktuğ GÜÇYENER

ÖZET

Sınır ötesi hareketlilik; komşu sınır kentleri arasında uluslararası sosyo-ekonomik işbirlikleri olarak bölgesel kalkınmayı destekleyen süreçlerdir. Yabancı ziyaretçiler sınır kentlerine özellikle "alışveriş turizmi" ile direkt etki ederek, çeşitli sektörlere talep oluşturmakta, yerel ve ulusal ekonomiyi canlandırmaktadır. Sınır ötesi hareketlilik ile ülkeler arasındaki ilişkilerin derinliğine bağlı olarak kalkınma odaklı katkılar yaşanmaktadır.

Edirne, Türkiye'nin en çok yabancı ziyaretçi alan üçüncü kenti konumundadır. Özellikle Yunanistan ve Bulgaristan sınır kapıları ile Avrupa'ya açılan konumda olması, Türkiye'de döviz kurlarında yaşanan gelişmeler sonrası yabancılar için daha ekonomik duruma gelmesi bunlara ilaveten tarihsel ve kültürel zenginliği ile Edirne; Yunan ve Bulgar ziyaretçiler için cazibe merkezi konumuna dönüşmüştür.

Çalışmanın başat amacı; Türkiye'nin Avrupa'ya açılan iki stratejik kapısına ev sahipliği yapan Edirne'de yaşanan sınır ötesi hareketliliğin ekonomik büyüme ve kalkınma stratejisi açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda çalışmada Yunan ve Bulgar ziyaretçiler odaklı Edirne'de yaşanan sınır ötesi hareketliliğin ekonomik etkilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 2005-2022 dönemi yıllık verileri kullanılarak ARDL sınır testi yaklaşımı ile nedensellik testleri uygulanmıştır. Edirne'nin kişi başı gayrisafi yurt içi hasılası ile Yunan ve Bulgar ziyaretçi sayıları, turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları ve belediye belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları değişkenlerinin uzun ve kısa dönemli ilişkileri test edilmiştir. Analiz bulguları; Edirne'ye giriş yapan Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin ve turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancıların kısa ve uzun dönemde Edirne ekonomisine pozitif yönlü etki ettiğini göstermektedir. Çalışma sonucunda sınır ötesi hareketliliğin Edirne açısından olumlu ekonomik etkileşimler yarattığını ve buna bağlı olarak kalkınma odaklı katkılar sağlayabileceğini belirtmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Sınır Ötesi Hareketlilik, Dış Ticaret, Edirne, Yunan, Bulgar

Name of Thesis: Cross-Border Economic Mobility: Impacts of Greek and Bulgarian Visitors in Edirne

Prepared by: Dilaver Göktuğ GÜÇYENER

ABSTRACT

Cross-border mobility refers to processes that support regional development as international socio-economic collaborations between neighboring border towns. Foreign visitors directly impact border towns, particularly through "shopping tourism," creating demand in various sectors, revitalizing local and national economies. Cross-border mobility can increase economic development depending on the depth of relations between countries.

Edirne is the third city in Turkey that receives the most foreign visitors. Its location, particularly with the border gates to Greece and Bulgaria, along with its accessibility to Europe, has made it more economically attractive for foreign visitors following developments in exchange rates in Turkey. Additionally, its historical and cultural richness has turned Edirne into a magnet for Greek and Bulgarian tourists.

The primary objective of the study is to investigate whether cross-border collaborations can serve as an alternative development strategy for Turkey's border regions, using the Edirne border city experience as a case study. In this context, the study aims to analyze the economic impacts of cross-border mobility experienced in Edirne, focusing on Greek and Bulgarian visitors. In the study, annual data from the period 2005-2022 were used, and causality tests were applied using the ARDL boundary testing approach. The long-term and short-term relationships between Edirne's per capita gross domestic product and the variables of Greek and Bulgarian visitor numbers, the number of foreigners staying in tourism-licensed accommodation facilities, and the number of foreigners staying in municipality-licensed accommodation facilities were tested. The findings indicate that the number of Greek and Bulgarian visitors entering Edirne and the number of foreigners staying in tourism-licensed accommodation facilities have a positive impact on the Edirne economy in both the short and long term. As a result of the study, it is possible to state that cross-border mobility creates positive economic interactions for Edirne and provides development-oriented contributions.

Key Words: Cross- Border Mobility, Foreign Trade, Edirne, Greek, Bulgaria.

ÖNSÖZ

Bu çalışma Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Kendi çalışmaları ile bu çalışmayı yapmama ilham olan, bilgi, birikim ve tecrübesi ile beni her zaman destekleyen ve benim doğru yönde ilerlememi sağlayan değerli hocam Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU'na minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamda benden desteklerini esirgemeyen ve bana olan güvenlerini her zaman hissettiren ailem İlhan GÜÇYENER ve Nebahat GÜÇYENER'e teşekkür ederim.

Dilaver Göktuğ GÜÇYENER

OCAK-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **vi**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vii**
GİRİŞ **1**

I. BÖLÜM **4**
SINIR ÖTESİ EKONOMİ **4**
1.1. Kavramsal Çerçeve 4
1.2. Sınır Ötesi Ekonomik Hareketliliğin Unsurları 6
1.3. Para Politikaları ve Sınır Ötesi Ekonomiye Etkileri 9
1.3.1. Politika Faizi 10
1.3.2. Döviz Kuru Politikaları 11
1.3.3. Fiyat Politikası 13
1.3.4. Enflasyonist Süreç 14
1.4. Maliye Politikaları 15
1.5. Siyasi Gelişmeler 17
1.6. Sınır Ötesi Ekonominin Yansımaları 19
1.7. Literatür 19

II. BÖLÜM **25**
SINIR BÖLGELERİNDE EKONOMİK HAREKETLİLİK **25**
2.1. Sınır Bölgeleri ve Ekonomi 25
2.2. Uluslararası Sınır Bölgeleri 25
2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri- Meksika 26
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri- Kanada 28
2.2.3. Almanya- Fransa 29
2.2.4. Almanya- Polonya 30

2.2.5. İtalya- Fransa 32
2.2.6. Çin Halk Cumhuriyeti- Rusya 33
2.2.7. Brezilya- Arjantin 34
2.3. Türkiye Sınır Bölgeleri 35
2.3.1. Türkiye' de Sınır Ticareti 37
2.4. Ulusal Sınır Kapıları 39
2.4.1. Habur Sınır Kapısı 39
2.4.2. Cilvegözü Sınır Kapısı 40
2.4.3. Gürbulak Sınır Kapısı 40
2.4.4. Dilucu Sınır Kapısı 41
2.4.5. Sarp Sınır Kapısı 41
2.4.6. Türkgözü Sınır Kapısı 42
2.5. Sınır Kenti Olarak Edirne 43

III. BÖLÜM 50
EDİRNE'DE YUNAN VE BULGAR ZİYARETÇİLERİN EKONOMİK ETKİLERİNE YÖNELİK ANALİZ BULGULARI 50
3.1. Bulgular 52

SONUÇ 58
KAYNAKÇA 61

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sınır Ticareti Yapabilen İller, Gümrük Kapıları ve Sınır Ticareti Ülkeleri 38
Tablo 2. 2021-2022-2023 Yılları Yolcu, Araç ve Tır Giriş-Çıkış Sayıları 42
Tablo 3. 2024 Ocak- Kasım Dönemi Yabancı Ziyaretçiler Tarafından Türkiye'nin En Çok Ziyaret Edilen Şehirleri 43
Tablo 4. Edirne Giriş Yapan Yunan- Bulgar Sayıları 45
Tablo 5. 2023 Yılında Kapıkule Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları 46
Tablo 6. 2023 Yılında Hamzabeyli Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları 46
Tablo 7. 2023 Yılında Pazarkule Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları 47
Tablo 8. 2023 Yılında İpsala Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları 47
Tablo 9. 2020-2021-2022-2023 Yılları Edirne Yolcu, Araç ve Tır Giriş-Çıkış Sayıları 49
Tablo 10. ARDL (1,3,3,3) Modeli Tahmin Sonuçları 52
Tablo 11. Serisel Korelasyon ve Değişen Varyans Testleri 53
Tablo 12. Spesifikasyon Testi 53
Tablo 13. ARDL(1,3,3,3) için CUSUM grafiği 54
Tablo 14. Normallik Testi 54
Tablo 15. Uzun Dönem Tahmini 55
Tablo 16. Sınır Testi Sonuçları 55
Tablo 17. Kısa Dönem Tahmini 56
Tablo 18. T-Sınır Testi Sonuçları 56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.2023-2024 Politika Faizi Oranları (%) 11
Şekil 2. 2004-2024 USD/TRY Kuru..... 13
Şekil 3. Amerika Birleşik Devletleri- Meksika Sınırı,..... 26
Şekil 4. Maquiladora İşsizlik ve Üretim Grafiği..... 26
Şekil 5. Amerika Birleşik Devletleri- Kanada Sınırı 28
Şekil 6. Almanya- Fransa Sınırı..... 29
Şekil 7. Almanya- Polonya Sınırı 31
Şekil 8. İtalya-Fransa Sınırı 32
Şekil 9. Çin Halk Cumhuriyeti- Rusya Sınırı 33
Şekil 10. Brezilya- Arjantin Sınırı 35
Şekil 11. Türkiye Sınır Kapıları..... 37

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ARDL : Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli

BBYGS : Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinde Kalan Yabancı Sayıları

KBGSYH : Kişi Başı Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

YBS : Edirne'ye giriş yapan Yunan ve Bulgar Ziyaretçi Sayıları

YGS : Turizm Belgeli Konaklama Tesislerinde Kalan Yabancı Sayıları

GİRİŞ

Dünyada giderek artan küreselleşme eğilimleri ve dünya ekonomilerinde meydana gelen değişimler ekonomik amaçlı seyahatlerin artmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır. İnsanların kendi ülkelerinin sınırlarını aşıp başka bir ülkeye ekonomik amaçlı seyahat etmeleri sınır ötesi ekonomik hareketlilik olarak adlandırılmaktadır.

Komşu ülkeler arasındaki etkileşimi en yakından yaşayan destinasyonlar ülkelerin sınır bölgeleridir. Sınır bölgelerinin geçiş amacı ile kullanılmak zorunda olması, coğrafi olarak birbirlerine benzemesi, sınır bölgelerindeki ticaret noktalarının yerli ve yabancı olmak üzere birçok ziyaretçiye açık olması sınır ötesi hareketliliği güçlendirmektedir. Turizm odaklı sınır ötesi ekonomik hareketlilik bölgenin kalkınmasına katkı sağlayan ve Türkiye'nin ekonomisine pozitif yönde etki eden bir unsurdur (Çoban, Firuzan, & Oğuzhan, 2018). Komşu ülkelerle etkileşim içinde, sınıra yakın bölgelerdeki yerli halkın ihtiyaçlarını kolay ve düşük maliyetli olarak karşılaması sınır ticaretine ivme kazandırmaktadır. İlk kez 1978 yılında Türkiye ile İran arasında belirli sınır bölgelerine verilen sınır ticareti hakkı, bölgeler adına kalkınmaya yardımcı olmuştur (Öztürk N. , 2006). Sınır ticareti ile birlikte halk farklı iş kolları kurabilmekle birlikte kendi bölgelerine alternatif gelir kaynakları yaratmaktadır. Sınır ticaretinin yanı sıra sınır bölgeleri turizm odaklı talep görmektedir. Turistlerin giriş yaptıklarında ilk karşılaştıkları bölge olmanın verdiği avantaj ile birlikte sınır bölgelerinde bulunan tarihi yapılar ve eserler turistlerin ilgisini çekmektedir.

Ziyaretçiler, sınır bölgelerinin ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olmakla birlikte istihdam da yaratmaktadır. Bu durumda yerel halk hem döviz üzerinden gelir sağlarken hem de bölgenin işsizlik oranı azalmaktadır (Tutar, Alpaslan, Tutar, & Erkan, 2013). Ancak turizmin bölgesel açıdan olumlu sonuçlarının yanında olumsuz sonuçları da ortaya çıkabilmektedir. Döviz kurlarının yüksek olması turistlerin yerli para karşısındaki alım gücünü artırmaktadır. Bu durumda turistlerin mal ve hizmetlere yönelik talep artışı üreticilerin arzı kısa vadede arttıramaması nedeni ile enflasyonist baskı yaratarak fiyat artışı yaratmaktadır. Bu durumda ürün fiyatları

zamlanmakta ve yerel halk mal ve hizmetlere uygun fiyatlı ulaşmakta zorlandığı için turistlere karşı olumsuz bakış açısına sahip olabilmektedir. Halkın olumlu ya da olumsuz tepkileri sınır ötesi ekonomik hareketlilik ve turizmin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Halkın turistlere karşı olumlu tutumu turizm sürdürülebilirliği sağlarken olumsuz tepkileri karşısında ciddi bir sorun olmaktadır. Halkın olumsuz tepkilere sahip olduğu durumlarda sorunun temeli araştırılarak çözüm yolları aranmaktadır. Halkın tepkisinin ekonomik, çevresel gibi nedenlerin olduğu durumlarda, sorunlara yönelik çözümler getirilerek turizm sürdürülebilirliği sağlanabilmektedir (Alkan, 2015).

Sınır ötesi hareketlilik üç farklı zorlukla karşılaşabilmektedir (Krämer, 1999). Birincisi ülkelerin yıllar boyunca biriktirdiği ön yargıları, güncel ya da geçmiş zamana ait gerginlikleri olarak sınıflandırılmaktadır. İkincisi, Batı ve Doğu arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar olarak belirlenmiştir. Üçüncüsü ise merkez ve çevrelere olan mesafelerdir. Merkez-Çevre modeli, Edward Shils tarafından ortaya konulmuştur ve kümülatif nedenselliğin genişletilmiş bir versiyonunu temsil etmektedir. Merkez ve güçlü tarafların aldığı kararların alt kesimlerde olan etkisini konu alan merkez- çevre modeline uluslararası çerçeveden de bakmak mümkündür. Almanya ve Fransa gibi zengin ülkeler, İspanya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan veya AB komşu ülkeleri gibi çevre ülkelerden gelen işgücü için cazip bir hale gelmektedir. Merkez bölgelerde daha yüksek ücretler ve fiyatlar varken, çevre bölgelerde istihdam eksikliği nedeniyle düşük ücretler söz konusudur; bu durum, çevrenin gelişimini yavaşlatmaktadır (Şlusarciuc, 2015). Avrupa Birliği özelinde belirli üç nedenden dolayı yaşanan iç ticaret sayılarında artış ve dış ticaret sayılarında azalma gerçekleşmesi durumunda sınır ötesi ticaret adına teşvikler, yasal baskılar, sınır ötesi iş birlikleri süreçlerinin hızlanması gibi süreçler başlamaktadır (Leibenath, 2008).

Edirne'nin iki farklı ülkeye sınır şehri olması turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Avrupa'nın metrekare başına en çok tarihi esere sahip olan ikinci şehri konumunda olan Edirne gerek kültür turizmi gerek ise gastronomi turizmi ile turistlerin ilgi odağı halindedir (Balta, 2020). Son yıllarda yaşanan döviz kuru artışı ile

birlikte Edirne sadece alışveriş amaçlı gelen turistlere de ev sahipliği yapmaktadır. Edirne, Türkiye'de en çok turiste ev sahipliği yapan beşinci şehir konumundadır.

Edirne'de dördü karayolu ve bir tanesi demiryolu olmak üzere beş adet sınır kapısı bulunmaktadır. Kapıkule Sınır Kapısı ve Hamzabeyli Sınır Kapısı Bulgaristan'a açılan karayolu sınır kapılarıdır. Yunanistan'a ise Pazarkule Sınır Kapısı ve İpsala Sınır Kapısı karayolu, Uzunköprü Sınır Kapısı demiryolu olarak gümrük geçişi sağlamaktadır. Edirne'de bulunan sınır kapılarından Kapıkule Sınır Kapısı özellikle dikkat çekmektedir. Avrupa'nın en büyük ve Dünya'nın ikinci en büyük sınır kapısı olan Kapıkule Sınır Kapısı'nın toplam gümrük sahası 403.900 m²'dir.

Çalışma Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin en çok tercih ettiği şehir olan Edirne'de gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne ekonomisine katkısının belirlenmesidir. Döviz kuru artışı, gümrük kurallarının esnek olması, Edirne şehrinin Yunan ve Bulgar yerleşim alanlarına yakın olması Edirne'nin tercih edilmesi için önemli konulardır. Edirne'ye giriş-çıkış yapan yabancı sayıları, Edirne'nin güncel GSYH sayıları ile birlikte güncel olarak yapılan benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne ekonomisine etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmada sınır ötesi işbirliklerine ilişkin kavramsal çerçevenin ortaya konmasından sonra farklı coğrafyalarda gerçekleşen dünya örnekleri üzerinde durulmuş ve Türkiye sınır bölgelerindeki mevcut durum incelenmiştir. Birinci bölümde ülke ekonomilerini etkileyen dolasıyla ticaret sayılarında belirleyici konumda olan para politikaları incelenmiştir. Başlık altında politikalar ve etkileri ayrı olarak açıklanmıştır. İkinci bölümde öncelikle uluslararası çerçevede kritik konumda bulunan sınır kapıları ve sonrasında Türkiye'nin önemli konumda olan sınır kapıları hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise tez Edirne ili özeline indirgenerek GSYH, Edirne iline giriş-çıkış yapan yabancı turist sayıları, Edirne iline giriş-çıkış yapan Yunan ve Bulgar vatandaş sayıları gibi farklı değişkenler üzerinden tezin ana amacı olan Yunan ve Bulgar vatandaşların Edirne ekonomisine katkısı açıklanmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM
SINIR ÖTESİ EKONOMİ

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bir ülkenin, toplumun ya da bölgenin ekonomik dinamiklerini ve canlılığını temsil eden kavram ekonomik hareketliliktir. Ekonomik hareketlilik yukarı ve aşağı yönlü olabilmektedir. Hareket yönü ilgili grubun ekonomiyi yükseltici ya da düşürücü davranışlarda bulunması ile ortaya çıkmakla beraber, toplulukların yetenekleri ekonomik hareketin keskinliğini açıklamaktadır (Corak, 2016). Ekonomik hareketlilik; kaynakların verimli kullanılması, üretim ve tüketim miktarında oluşan değişiklikler, iş gücünün hangi sektörlerde toplandığı ya da iş gücünün hangi sektörlere kaydığı, inovasyonlar sonucunda ortaya çıkan ürünün ekonomik karşılık beklemesi sonucu oluşan nakit akışı gibi birçok farklı unsuru kapsamaktadır. Toplum bazında değişkenlerin yanında ekonomi küresel olarak ele alındığında küresel ekonomik hareketliliği etkileyen faktörler farklılık göstermektedir. Ülkeler arasında yapılan anlaşmalar, ülkelerin farklı sektörlerde farklı sayılarda iş gücü barındırması ve ucuz iş- işçi durumu, sürdürülebilirliğin öneminin artması ile birlikte yenilebilir enerjilerin talep görmesi, yerel üretimle karşılanamayan ihtiyaçların tedarik zincirleri ile karşılanması, tedarik zincirinde bulunan ülkelerin ihracat oranlarının artması, teknolojide meydana gelen gelişmeler sonucunda talep edilen kaynakların değişmesi ve iş gücünde meydana gelen değişiklikler, sosyal ya da siyasi nedenlerden dolayı yaşanan toplu göç dalgaları gibi faktörler küresel ekonomik hareketliliği etkilemektedir (Erdoğan, 2016).

Ekonomik hareketlilik trendleri zamanın şartlarına uygun olarak ortaya çıkan ve ekonomiye şartlara göre yön veren değişimlerdir. Trendler zaman içinde gelişen teknoloji, yaşanan politik olaylar, refah talebi gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte talep edilen mala ulaşmak kolaylaşmıştır ve e-ticaretin önemi artmıştır (Gedik Y. , 2021). Teknolojide yaşanan gelişmeler ve piyasaların dijitalleşmesi ekonomik hareketlilik trendlerinin parçalarından biridir. Çevresel kaygılar nedeni ile işletmeler yeşil ekonomi kapsamında sürdürülebilirlik

stratejilerine başvurmaktadır (Çınar & Yılmazer, 2015). Yenilenebilir kaynaklar, karbon ayak izini azaltmak, sürdürülebilir üretim yöntemleri günümüzde ekonomik hareketliliğin başlıca trendlerindendir. İlgili trendlerin yanında ülkelerin siyasi gelişmelerini, uluslararası ilişkilerini kapsayan jeopolitik gelişmeler, mal tedarik zincirlerinde yaşanan değişimler, iş gücü içinde yaşanan değişimler trendleri etkileyen başlıklardır.

Ekonomik hareketlilik ülke sınırları dışında da incelenebilmektedir. Günümüzde yaşanmakta olan sınır ötesi ekonomik hareketlilik; toplumlar arasında ekonomik, sosyal, siyasal ve psikolojik birçok faktörün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Geniş ve çok yönlü olan sınır ötesi hareketlilik; temelinde ise ticari amaçlı seyahat olgusu yer almak ve farklı ülkelerin aralarında gerçekleşen sermaye, hizmet, iş gücü gibi ekonomiye etki eden unsurların hareketliliğini açıklayan kavramdır. Ülkeler arasında yapılan mal ve hizmet ticareti, ülkelerin ekonomileri adına önemli rol oynamakla birlikte sınır ötesi ekonomik hareketliliği etkileyen başlıca faktörlerdendir. Yabancı yatırımcıların fırsat görmesi ile birlikte farklı ülkelere yatırım amaçlı sermayesini taşıması sınır ötesi hareketliliği etkilemektedir. Çalışanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak adına farklı ülkelere taşınabilmektedir. Ülkede iş gücü göçü yaşanması sınır ötesi ekonomik hareketliliği etkilemekle birlikte ülkenin kendi ekonomik büyümesini de etkilemektedir (Ayhan, 2018). Ülkeyi turistik amaçla ziyaret eden farklı ülke vatandaşları ülkeye döviz getirmektedir. Yabancı turistler ülkeye döviz girişi sağlanması açısından oldukça önemlidir. Teknolojinin gelişmesi ile herhangi bir vatandaşın bile internet üzerinden farklı ülkelere satış yapabilmesi ülkenin sınır ötesi hareketlilik alanını artırmıştır. Sınır ötesi ekonomik hareketliliğin ülke adına yarattığı faydaların yanında zorluklar da ortaya çıkmıştır. Ülkenin sınır ötesi hareketliliğinin artması ile birlikte ticaret artar ve ülkenin ekonomik büyümesine yardımcı olunur (Özer & Erdoğan, 2006). Yabancı yatırımcılar ülke ekonomisine katkı vermekle birlikte yeni iş kolları açarak istihdam yaratır. Ülkeler sadece ekonomik ticaretin yanında kültürel ticaret yapar. Sınır ötesi ekonomik hareketliliğin artması ile birlikte yabancı iş gücünün ülkeye girişi artmaktadır. Bu durum yerli iş gücünün çalışmasını zorlaştırabilmektedir. Sınır ötesi ekonomik hareketliliğin başlıklarından olan turizm ülkenin her bölgesinde farklı oranda kendini göstermektedir. Bu durum

ekonomik hareketlerle birlikte yaşanan bölgesel gelişimlerden bazı bölgelerin mahrum kalacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Sınır ötesi ekonomik hareketlilik doğru planlama ile birlikte ülke ekonomilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ülkeler ekonomik planlamalarını yaparken sınır ötesi ekonomik hareketlilik kavramına oldukça önem göstermektedir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) (1998) raporuna göre bavul ticareti; "resmi ticaret sınırları içerinde yer alan, uluslararası kayıt dışı bir mal alım satım biçimi" şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı raporda bavul ticareti kapsamında ziyaretçilerin gittikleri ülkede azımsanmayacak miktarda ticari mal alarak, bunları beraberlerin getirdikleri bavullar ile gümrükten geçirdikleri ve alışverişin yapıldığı ülkelere yapılan ziyaretlerin tekrar ihtiyaç doğdukça tekrarlandığı bilgileri de yer almaktadır. Tüm ülkeler için önemli bir döviz kaynağı haline gelmesi ve ülke ekonomilerinde artan önemi nedeniyle sınır ötesi hareketlilik kapsamında ele alınan bavul ticareti Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından; "bireysel girişimcilerin yurtdışından mal almaları ve bunları semt pazarlarında veya küçük dükkânlarda satmak için ithal etmeleri" olarak tanımlamaktadır

1.2. Sınır Ötesi Ekonomik Hareketliliğin Unsurları

Özel bir bölgesel ekonomi olan sınır ötesi ekonomi; uluslararası ve bölgesel ekonomilerin kesişiminde çok farklı eğilimlerin bir arada bulunduğu bir ortamda oluşmaktadır. Bu nedenle dünya genelinde bu tür hareketliliği özellikle sınır kentlerinde daha yoğun olarak gerçekleştirildiği bilinmektedir. Uluslararası sınırları bulunan ülkelerde iki taraf arasındaki tüm ekonomik, sosyal ve yasal farklılıklar söz konusu bu "sınır-ötesi alışveriş" için uygun koşullar yaratmaktadır. Sınır ötesi ekonomik hareketlilik hem bireysel hem de ulusal olarak incelenebilmektedir. Bu nedenle sınır ötesi ekonomik hareketliliği etkileyen faktörler belirli bir bölgede yaşayan insanların yaşadığı olaylar olabilmekle birlikte ulusal olaylar da olabilmektedir. Hareketlilik unsurlarını insan hareketliliği, mal- hizmet hareketliliği, sermaye ve yatırımlar ve kültürel hareketlilik olarak dört ana başlıkta toplamak mümkündür.

İnsan hareketliliği; kısa ya da uzun süreli olmak üzere insanların farklı ülkelere geçerek geçtikleri ülkelerde ekonomiye etki etmesi olarak açıklanabilmektedir. İnsanlar eğitim almak, iş olanaklarının daha fazla olması, hayat kalitesini yükseltmek gibi birçok nedenle farklı ülkelere göç edebilmektedir. İnsanları kendi tercihleri dışında savaş gibi siyasi nedenler ya da doğal afetler gibi beklenmedik nedenler de göçe zorlayabilmektedir. Göç eden insanlar kendi ülkelerinden iş gücü azaltırken göç ettikleri ülkenin ekonomisine katkıda bulunmaktadır. İnsanlar farklı ülkelere turistik amaçla da gidebilmektedir. Yaşadıkları bölgelerin diğer ülkelere uzaklıkları, ülke arasında geçiş yapabilme kolaylığı insanların turistik gezilerini etkiyen faktörlerdendir. Turistik amaçlı gelen ziyaretçiler geldikleri ülkelerde alışveriş yaparak, konaklama, restoran ya da sağlık hizmetlerinden yararlanarak ülkenin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bazı durumlarda ürünlerin iki ülke arasındaki fiyat farkı, ülkenin döviz kuru gibi nedenlerle turistlerin kendi ülkelerine göre çok daha rahat şekilde alışveriş yapabilme olanakları turistik gezilerin amaçlarını ticarete dönüştürebilmektedir. Bu durumda yerel ürünlere talep artmakla birlikte fiyat artışları yaşanmaktadır. Fiyat artışları sonucunda yerel halkın ürüne ulaşması zorlaşmaktadır.

Mal ve hizmet hareketliliği; mal ve hizmetlerin bir birey, topluluk ya da ulusal olarak farklı bir ülkeye gönderilmesidir. Ülke ekonomisinin temel yapı taşlarından biridir. Ülkeler ithalat ve ihracat yaparak farklı ülkelerle ticaret yapabilmektedir. Ülkeler ticaret ile birlikte gelir ve mal temin edebilmektedir. Bireysel ve toplumsal düzeyde sınır ötesi ticaret yapılan ülkelerin döviz kuru oldukça önemlidir. Bireyler ihracat yaparken ülkelerine kıyasla daha fazla gelir elde ederken ithalatta malı ya da hizmete daha uyguna bulabilmektedir. E- ticaretin son zamanlarda gelişmesi ile birlikte bireyler uluslararası ticarete daha fazla girebilmektedir. Ulusal bazda ülkeler ithalat ve ihracatı kendi çıkarlarını maksimize edecek şekilde yaparak kara geçebilmektedir.

Bireyler güvenilir olduğunu düşündükleri ve fırsat yakaladıkları ülkelerde sermayeleri ile birlikte yatırım yapabilmektedir. Farklı bir ülkeye yatırım yapan yabancı şirket kurabilmekte, mal üretimi ya da satın alım işlemleri uygulayabilmektedir. Bu durumda yatırım yaptıkları ülkelerde istihdam yaratmakla birlikte ülkenin ekonomik büyümesine de yardımcı olmaktadır. Bazı durumlarda

yatırımcılar fiziksel bir yatırım yapmak yerine hisse senetleri ve tahviller üzerinden ülke ekonomisine giriş yapmaktadır. Bu durumda ülke sermayesine katkı sağlayarak ekonomik büyümeye yardımcı olmaktadır.

Farklı ülkelerde ilgi çeken tarihi yapılar, kalıntılar ya da önemli alanların bulunması, her ülkede kendine özgü sanat etkinliklerinin yapılması, dil benzerlikleri ya da dil öğrenme amacı ile ziyaret kültürel hareketliliğin nedenlerindendir. Bireyler merak ettikleri bölgeleri ya da yapıları görmek amacı ile turistik olarak yapıların bulundukları alanlara gitmektedirler. İlgili turistlerin ülkeye giriş yaptıktan sonra yaptıkları harcamalar turist olarak geldikleri ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamaktadır. Ülkelerin ticaret yaparken aynı dili kullanmaları ya da ülkelerin kültürel olarak benzer olması ticareti kolaylaştıran faktörlerdendir.

Sınır ötesi ekonomik hareketliliğe neden olan faktörleri Timothy (2005) aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre para birimlerine göre döviz kuru avantajı olması
- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre daha düşük vergi oranları bulunması
- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre küçük dağıtım kanalları, rekabet eksikliği, yüksek kar payları, artan tüketim malları gibi ekonomik ölçekli unsurların bulunması
- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre daha geniş seçenekte ürün ve hizmet bulunması
- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre daha iyi müşteri hizmetleri olması
- Sınırın bir tarafında diğer tarafına göre dükkânların hizmet saatlerinin ve günlerinin farklı olması ve bu nedenle daha uzun süreli alışveriş imkânı bulunması
- Sınırın bir tarafından diğer tarafına geçmenin turistlere heyecan vermesi.

1.3. Para Politikaları ve Sınır Ötesi Ekonomiye Etkileri

Para politikaları, ülkenin merkez bankası tarafından belirlenen ekonomik politikalardır. Para politikaları ile amaçlanan asıl hedef enflasyonu önlemek ve fiyat istikrarını sağlamaktır (Birinci, 1989). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın yasal olarak kullanabildiği para politikası araçlarını açık piyasa işlemleri, reeskont, karşılık oranları ve zorunlu devir olarak sıralanmaktadır. Açık piyasa işlemleri aracı ile merkez bankası hazine bonosu, tahvil ve hisse senedi alım satımı yapmaktadır. Açık piyasa işlemleri ile birlikte merkez bankası para arzını kontrol etme girişimindedir (Çetin, 2016). Reeskont merkez bankasının, bankalara finansman sağlamak adına kullandığı araçtır. Henüz ödeme tarihi gelmeyen senetlerin belirli şartlar karşılığında merkez bankasına iskonto ettirerek paraya çevrilmesidir. Karşılık oranı mevduat tutan bankaların merkez bankasında tutmak zorunda oldukları rezerv miktarıdır. Tutulan rezervlerin amacı bankaların iflas riskine karşın güvence olmasıdır. Tahvil ve hisse senedi alım satımı ise merkez bankasının piyasadaki para arzı miktarını etkilemek adına kullandığı araçlarından biridir. Para arzını arttırmak istenirse tahvil alımı işlemi yapılırken, para arzı azaltılması amacı ile tahvil satımı gerçekleştirmektedir.

Para politikalarını gevşek ve sıkı para politikaları olmak üzere iki farklı başlık altında incelemek mümkündür. Gevşek para politikaları, faiz oranlarının düşük tutulması ve para arzının arttırılmasıdır. Sıkı para politikaları ise enflasyonu kontrol edebilmek adına para arzının kısıtlanmasıdır. Bu sebeple ulusal para değer kaybetmeye başladığı zaman sıkı para politikaları uygulanarak durum kontrol altına alınır. Sonrasında yükselme eğilimini yavaşlatmak adına gevşek para politikalarına geçiş yapılmaktadır (Yiğitbaş, 2009).

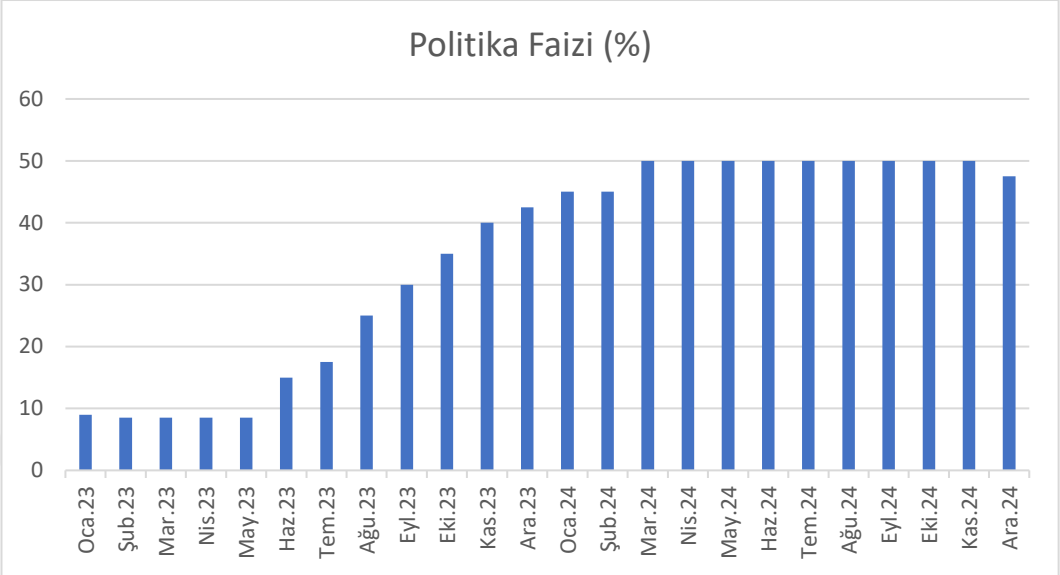
Para politikaları sınır ötesi ekonomik ilişkileri de etkilemektedir. Para politikası değişiklikleri ile ortaya çıkan döviz kuru farklılıkları, ülkenin ithalat ve ihracat oranlarını doğrudan etkilemektedir. Para politikalarının uluslararası etkisi adına kritik olan faktörü ihracat fiyat kurudur (Oktar & Dalyancı, 2015). Para politikaları ile ulusal para birimi değer kazanan ülke uluslararası ticarette rekabetçi hale gelebilmektedir. Ulusal para biriminin değer kaybetmesi durumu ise ülke yerli üretime teşvik edilebilmektedir.

Merkez bankasının faiz oranları açıklamaları ile birlikte yabancı yatırımcılar ülkeye döviz girişi ve çıkışı yapabilmektedir. Yabancı yatırımcılar sermayelerini yüksek faiz oranlı olarak korumak amacındadır (Emir & Kurtaran, 2005). Ülkenin faiz oranlarının yüksek olması durumu yatırımcıyı çekerken faiz oranlarının düşmesi yatırımcının sermayesini ülkeden çekmesi ile sonuçlanmaktadır. Para politikalarının sık olarak değişiklik göstermesi ticaret istikrarını ve yatırımcının ekonomiye duyduğu güveni etkilemektedir (Telçeken, 2014).

1.3.1. Politika Faizi

Politika faizi ülkenin merkez bankasının enflasyon karşısında kullandığı araçlardan biridir. Merkez bankası gerekli gördüğü zamanlarda politika faizini arttırabilir ya da politika faizinde indirime gidebilir. Enflasyon tehdidi bulunan ortamda merkez bankası politika faizi oranını arttırarak talebi düşürme amacındadır. Politika faizi artması durumunda bankaların müşterilerine uyguladığı faiz oranları da artış gösterir. Kredi maliyeti artar ve vatandaş tasarrufa teşvik edilir. Ekonominin durgun olduğu ve yüksek enflasyon yaşanmadığı durumda merkez bankası politika faizinde indirime gidebilir. İndirime gidilmesi ile birlikte kredi maliyetleri azalır ve borçlanma artar. Tüketim ile birlikte ekonomik büyüme amaçlanmaktadır. Faiz üzerinde izlenen politikaların sık olarak değiştirilmesi piyasalarda dalgalanma yaratmaktadır (Bağcı, 2019). İzlediği ivmede uzun süre değişim yapılmadığı gözlemlenen politika faizi yüksek ise yatırımcının güvenini azaltmakta, düşük ise büyümeye tehdit olmaktadır.

Şekil 1. 2023-2024 Politika Faizi Oranları (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (Faiz İstatistikleri, 2023- 2024)

Türkiye güncel durumda politika faizinde arttırma ve indirim uygulamaları yapmaktadır. Son 20 yılın faiz oranları incelendiğinde dalgalı bir tablo görüntülenmektedir. Yakın tarihte Haziran 2023'e kadar %8,50 oranında olan politika faizi, Haziran 2023 ile birlikte arttırılmaya başlanmıştır. Politika faizinin artış trendi Mart 2024 tarihinde faizin %50 oranına gelmesi ile sonuçlanmıştır. Faizin hızlı şekilde yükselmesi sonucunda enflasyon artmış ve döviz rezervleri azalmıştır (Çufadar, 2023)

1.3.2. Döviz Kuru Politikaları

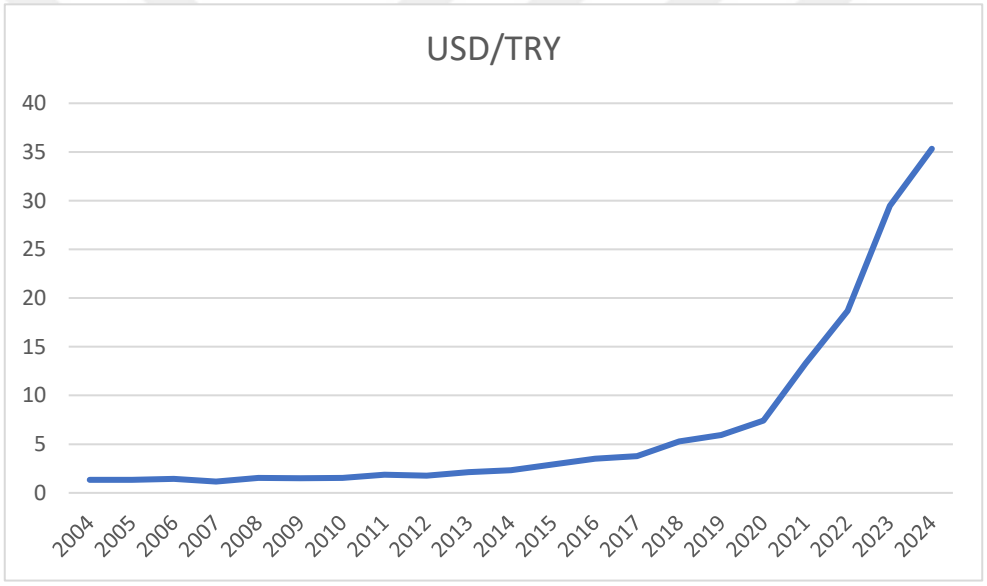
Döviz kuru, nominal ve reel döviz kuru olarak iki başlıkta incelenmektedir. Nominal döviz kuru ulusal paranın yabancı para karşısında değeridir. Ulusal paranın değer kaybetmesi ile gerçekleşen döviz kuru artışı "nominal değer kaybı", ulusal paranın değer kazanması sonucunda oluşan döviz kuru düşüşü "nominal değer kazancı" olarak adlandırılmaktadır (Demircioğlu, 2009). Ülkenin para birimi bazı durumlarda farklı yabancı para birimlerine karşı değer kaybederken diğer yabancı para birimlerine karşı değer kazanabilmektedir. Bu durumda ülkenin para birimi "nominal efektif döviz kuru" ile değerlendirilmektedir (Koç & Tekin). Nominal efektif döviz kuru belirli bir zaman aralığında yabancı paraların ticaret hacmi ile ortaya çıkan ağırlıklarının ülkelerin döviz kurları ile birlikte kullanılması yoluyla

hesaplanmaktadır. Ülkenin ticaret hacmi ve döviz kuru değişkenlerini birlikte kullanarak ortaya çıkarılan kur, ülkenin ticari ve ekonomik gücünü ölçmek adına kullanılan hesaplamalardan biridir. Reel döviz kurunda ise nominal döviz kurunun yanında hesaplamaya yerli ve yabancı malların fiyatları da katılmaktadır. Nominal döviz kuru ile yerli fiyat düzeyinin çarpılıp yabancı fiyat düzeyine bölünmesi ile reel döviz kuru bulunmaktadır. Formül sonucunda ortaya çıkan reel döviz kurunun düşmesi "reel değer kaybı", yükselmesi ise "reel değer kazancı" olarak adlandırılmaktadır (Güler, 2021). Nominal efektif döviz kuru kavramına yerli ve yabancı malların fiyat oranlarının eklenmesi sonucunda ise "reel efektif döviz kuru" bulunmaktadır. Reel efektif döviz kuru genel olarak ülkenin para değerinin gerçek değerini bularak dövizlere göre gerçek seviyesini ortaya çıkarmak adına kullanılmaktadır (Şahin & Durmuş, 2019). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası reel efektif döviz kuru hesaplamasını "Ülkemiz fiyat düzeyinin dış ticaret yaptığımız ülkelerin fiyat düzeylerine oranının ağırlıklı geometrik ortalaması" olarak açıklamaktadır.

Döviz kuru politikalarında iki adet temel sistem bulunmaktadır. Bu sistemler sabit kur sistemi ve esnek kur sistemidir. Sabit kur sistemi fiyat istikrarının sağlanabilmesi ve enflasyonu kontrol edebilmek adına kullanılmaktadır. Sabit kur sistemi ile birlikte ekonomiye olan güvenin artması, yabancı yatırımcının ülkeye girişini kolaylaştırmaktadır. Sabit kur rejimi merkez bankasına olan baskıyı arttırmaktadır. Merkez bankası rezervinde döviz kurunu sabit tutmak için gerekli olan varlığa sahip değil ise ulusal paranın değeri düşmekte ve ülke ekonomisine duyulan güven zedelenmektedir (Gök, 2006). Çin, Bulgaristan ve Bosna Hersek günümüzde sabit kur rejimi kullanan ülkeler arasındadır. Esnek kur sisteminde döviz kuru, arz ve talep değişkenleri üzerinden oluşmaktadır. Esnek kur sistemini kullanan ülkeler ekonomik şoklara tepki verebilmektedir (Hepaktan, Çınar, & Dündar, 2011). Esnek kur sisteminde döviz kurunun yükselmesi yabancı yatırımcılara ve ithalat firmalara avantaj sağlarken, döviz kurunun düşmesi ihracat firmalarına ekonomik avantaj yaratmaktadır. Esnek kur sisteminde döviz kurunun beklenmedik şekilde yükselmesi firmaları zarara uğratabilmektedir. Para biriminin değer kaybetmesi, enflasyonu attırmakla birlikte piyasaya zarar vermektedir.

Türkiye 24 Ocak 1980 tarihine kadar sabit kur sistemini kullanmıştır. 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte Türkiye serbestleşebilmek ve rekabetçi ortama dahil olabilmek adına esnek kur sistemine geçiş yapmıştır. Dolar kuru geçiş yapıldıktan sonra 47 TL seviyesinden 70 TL seviyesine gelmiştir (Şanlı, 2011). 1 Mayıs 1981 tarihi itibarı ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dolar kurunu günlük olarak açıklamaya başlamıştır. Türkiye esnek kur sistemine geçtikten sonra döviz kuru 2018 Krizi ve 2021 Krizi gibi siyasi krizlerden de etkilenmek ile birlikte ekonomik politikalar sonucunda dalgalanmalar yaşamaktadır.

Şekil 2. 2004-2024 USD/TRY Kuru

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (Döviz Kurları)

1.3.3. Fiyat Politikası

Ülkelerin ihtiyaçları ve para piyasaları durumları doğrultusunda uyguladığı politikalardan biri fiyat politikasıdır. Fiyat politikaları, ülke ekonomisinin gerekli görüldüğü yönde ilerleyebilmesi adına kullanılan politikalardır. Fiyat politikaları;

- Fiyat Müdahalesi
- Miktar Müdahalesi
- Vergi Uygulamaları

olmak üzere üç farklı ana başlıkta incelenmektedir.

Devlet fiyat müdahalesi olarak taban ve tavan fiyat uygulamaları yapmaktadır. Taban fiyat uygulaması ürünün bedelinin belirli düzeyin altına düşmesini önleyerek üreticiyi güvenceye alan uygulamadır. Taban fiyat düzeyi arz talep eğrisinde bulunan denge noktasının üstünde olduğu için arz fazlalığı durumu oluşmaktadır (Bayraç, 1988). Tavan fiyat uygulaması ise ürünün bedelinin belirli sınırın üstüne çıkmasına engel olarak tüketiciyi korumaktadır. Arz talep eğrisinde denge noktasının altında bulunan tavan fiyat düzeyi talep fazlalığına yol açmaktadır.

Devlet miktar müdahalesi olarak üretim ve ithalat kotası uygulayabilmektedir. Devlet farklı malların üretim miktarları konusunda sınırlayıcı olabilmektedir. Herhangi bir ürüne arz kontrolü ve sınırlandırılması yapılmasına üretim kotası denilmektedir. Ürün bazında arzın potansiyelinden altta kalması ürün fiyatında artışa sebep olmaktadır. Yurt dışından gelen ürünlere sınır konulmasına da ithalat kotası denilmektedir. İthalat kotası ile yerli üretim teşvik edilmektedir (Özçiloğlu, 2011).

Devlet vergi uygulamaları ile arzı etkileyerek fiyat politikasını değiştirme yoluna başvurabilmektedir (Ayvenli, 2008). Vergi uygulamaları spesifik vergi, advalorem vergi ve götürü vergisi olmak üzere üç farklı başlık altında incelenmektedir. Spesifik vergi ürünün ne olduğu ve değerini göz önünde bulundurmaz. Spesifik vergi kavramında ürünün ölçüsü üzerinden vergilendirme yapılmaktadır. Bu ölçülendirme boyut, ağırlık, alan vb. değişkenler üzerinden yapılmaktadır. Spesifik vergi arz eğrisini sola kaydırmaktadır. Advalorem vergi ise ürünün değeri odaklıdır. Bu vergi çeşidinde tüm mallara aynı vergi uygulanmaz. Malın değeri arttıkça vergi artar ve arz eğrisi dikleşir (Suits & Musgrave, 1953). Götürü vergisi üretime, malın boyutuna ya da değerine bakmaksızın her şirketten eşit miktarda alınan vergidir. Götürü vergisinin arz eğrisi üzerinde etkisi yoktur.

1.3.4. Enflasyonist Süreç

Fiyatların artması ve alım gücünün azalması ile birlikte enflasyonist süreç başlamaktadır. Enflasyon temel olarak 4 ana başlıkta incelenmektedir

- Talep enflasyonu

- Maliyet enflasyonu
- Para arzı
- Enflasyon Beklentileri

Talep enflasyonu, talep seviyesinin üretilen mal ve hizmetleri geçmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ürünlere gösterilen talep oranının artması ve arzın talepteki artışı karşılayamaması ürünlerin değerinin artması ile sonuçlanmaktadır. Maliyet enflasyonu üretim aşamasında kullanılan mal ve hizmetlerin değerinin artması ile ortaya çıkmaktadır. Üretimin maliyetli olması da ürünün fiyatını etkilemekle birlikte talepte negatif bir etki yaratmaktadır. Para arzı ülke ekonomisinde mevcut olarak bulunan para miktarı anlamındadır. Piyasada para miktarını azaltan faiz oranları arttırılması gibi kararlar maliyetleri arttırıp daha az kredi kullanılması ile sonuçlandığı için para arzını da azaltmaktadır (Gafurdjan, 2024). Verilen örneğin tersi olarak faiz oranlarının düşmesi de para arzını arttırmaktadır. Para arzının artması enflasyonu arttırırken para arzının azalması enflasyonu azaltmaktadır. Enflasyon beklentileri ise tüketici ve üreticilerin ürün fiyatları hakkında tahminleri ile birlikte aldıkları önlemler sonucu oluşan enflasyondur. Örnek olarak ürünlere zam geleceğini düşünen satıcı ürünlerini tutması sonucunda enflasyon beklentileri üzerinden talep enflasyonu yaratmaktadır.

1.4. Maliye Politikaları

Maliye politikaları ülke ekonomisinin istenilen konuma getirilmesi ve sonrasında stabilizasyonu yapılabilmesi için uygulanan politikalardır. Politikalar ile birlikte ekonomik büyüme, istihdam, fiyat istikrarı gibi değişkenler istenilen düzeye getirilmektedir. Maliye politikaları dört alt başlıkta incelenmektedir;

- Vergi Politikası
- Kamu Harcamaları Politikası
- Borçlanma Politikası
- Diğer Politikalar

Vergi politikaları, vergi oranlarının arttırılması ve azaltılması ya da vergiye tabi tutulan kesimin genişletilmesi ve daraltılması şeklinde uygulanmaktadır. Vergi

oranlarının artması ya da vergi kesiminin genişletilmesi durumunda bireylerin gelir düzeyleri azalmaktadır. (Sağdıç & Sandalcı, 2020). Uygulanan vergilerin arttırılması ile birlikte talep azalmakta ve daha kolay bir şekilde denetlenebilir hale gelmektedir. Vergi oranlarının azaltılması ya da vergi kesiminin daraltılması durumunda ise bireyler ve firmalar harcama yapmaya teşvik edilmektedir. Sonuç olarak talep artmakta ve denetimi daha zor hale gelmektedir.

Kamu harcamaları politikası, kamu harcamaları düzeyinin değiştirilmesi ile oraya çıkan bir politika konumundadır. Kamu harcamaları sosyal harcamalar, çevresel harcamalar, altyapı harcamaları, ekonomik harcamalar gibi birçok farklı başlık altında incelenebilmektedir. Gerekli görüldüğü zaman kamu harcamaları artırılarak talebin artmasına yol gösterilebilmektedir (Işık, 2005). Bu durumda amaç ekonominin durgunluğunu bozarak canlanmasına sağlamaktır. Bazı durumlarda ise kamu harcamaları azaltılarak talep düşürme yönünde kararlar alınmaktadır.

Borçlanma politikası ekonominin ısındığı ya da soğudu durumlarda ekonomiyi canlandırmak ya da aşırı canlılık halini azaltmak için kullanılan politikadır. Canlılık durumunda borçlanma artırılarak ekonomi soğutulabilmektedir. Tam tersi yönde soğukluk durumu söz konusu ise borçlanma azaltılarak ekonomiye canlılık getirilmesi hedeflenmektedir.

Diğer politikalar kapsamında destekleme politikası, teşvik politikası ve dış ticaret politikası yer almaktadır. Destekleme politikası genellikle tarım sektöründe görülmesi ile birlikte sanayi ve hizmet sektöründe de uygulanmaktadır. Destekleme politikası üretici desteklemek ve korumak amacı ile birlikte giderler için nakit olarak yardım, maliyeti yüksek olan ürünlerin vergilerinde indirim ya da düşük faizli krediler gibi farklı şekillerde uygulanabilmektedir. Teşvik politikası devlet tarafından serbest piyasaya direkt olarak müdahale edilen bir politikadır. Amaç refah düzeyini arttırmak, işsizliği azaltmak, ülkeyi daha güvenilir hale getirerek yabancı sermayeyi çekmektir (Topal, 2016). Dış ticaret politikası ithalat ve ihracatı kapsayan ticaret anlaşmaları, anlaşmaların sınırları, ithalat ve ihracatın yapılış biçimleri ve yolları gibi faaliyetlerin hepsini kapsamaktadır. Diğer politikalar başlığı altında olan destekleme, teşvik ve dış

ticaret politikaları ekonominin sürdürebilirliği ve güvenilirliği açısından önem taşımaktadır.

1.5. Siyasi Gelişmeler

Ekonomi ve politika birbirleri ile etkileşim halinde olan değişkenlerdir. Siyaset tarafında alınan kararlar ya da yaşanan durumlar bu nedenle ekonomiyi de etkilemektedir. Ekonomi "Sosyal Refah Fonksiyonu, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi" gibi siyaset ile bağlantılı teorileri içinde barındırmaktadır. Sosyal Refah Fonksiyonu toplumsal refah seviyesini yine toplumun tatmin düzeylerine bağlayan fonksiyondur (Özcan G. , 2009). Bireylerin kendi tatmin düzeyleri toplumu da etkilediği için fonksiyonda her bireyin tatmin düzeyi oldukça önemlidir. Siyaset, ilgili fonksiyonu uygulayarak bireylerin ve toplumun tatmin seviyesini göz önüne alarak kararlar verebilir. Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi politika ve ekonominin etkileşim hallerini gösteren teorilerin başında gelmektedir. Teoriye göre iktidar, seçim dönemlerinde tekrar seçilebilmek adına geçici refah yaratarak miyop seçmenin oyunu kazanmayı amaçlamaktadır (Altun, 2014). Seçim sonrasında genişleyici para politikalarından daraltıcı para politikalarına geçiş yapan hükümet ekonomide dalgalanmalara sebep olmakla birlikte ülke ekonomisine duyulan güveni de azalmaktadır. Ülkelerin seçim dönemlerinde öne çıkan Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorisi'ni farklı değişkenler üzerinden test etmek mümkündür.

Teoriler dışında spesifik siyasi olaylar da ülke ekonomisini etkilemektedir. Türkiye özelinde II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin devam ettiği döneme denk gelen 1946 krizi tarımda çalışan genç nüfusun askere alınması ile birlikte tarım ürünleri hasılatında ciddi düzeyde azalma olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen asker göndermemesine rağmen oluşan kriz ortamı ile birlikte hükümet tarım ürünlerine belirli fiyatlar ödeyip el koymuştur. Genel olarak tasarrufa yönelim yapılmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin parasının değerini düşürerek devalüasyon tercihinde bulunmuştur (Özsaraç, 2023).

1973 yılında Petrol krizi ve 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı Türkiye'yi krize sürükleyen olayların başında gelmektedir. 1973 yılında Arap- İsrail savaşında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) İsrail tarafında yer aldığını açıklaması ile

birlikte Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliği (OAPEC) petrol ambargosu uygulaması yapmıştır (Öztürk S. , 2017). Ambargo sonucunda Türkiye'de petrol fiyatları artması ile birlikte üretim sorunları, ekonomik durgunluk, enflasyon oranlarının artması gibi sorunlar yaşanmıştır. Petrol Krizi'nin etkileri devam ederken 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatı yapılmıştır. Harekat sonucunda Türkiye'ye ciddi ambargolar uygulanmıştır. 1994 yılında Türk lirasının aşırı değerlenmesi sonrasında piyasaların ve Türk lirasının dengeye getirilmesi (Gaytancıoğlu, 2010) için alınan kararlar sonucunda Türk lirası değer kaybetmekle birlikte Türkiye hiperenflasyon ile tanışmıştır.

1994 Krizi sonrasında yapılan iyileştirilmelerin yeterli ve uzun süreçli olmaması, yakın tarihlerde çok sayıda seçim yapılarak iktidar partilerinin sürekli değişmesinin getirdiği siyasi iktidarsızlık, 1999 yılında yaşanan Gölcük Depremi gibi nedenler sonucunda 2001 Krizi meydana gelmiştir. 2001 krizi ülke ekonomisinin yanı sıra bankacılık sistemini de derinden etkilemiştir. Likidite sıkıntısının ortaya çıkması, siyasilerin piyasalarda güveni azaltan açıklamalar yapması, günlük faizlerin yüksek olması krizin ilerlemesine neden olan sebepler arasında bulunmuştur. 2001 krizi sonrasında ülke ekonomisi 9,5% oranında küçülmüştür (Yiğitoğlu, 2005).

2018 Krizi özellikle kur, enflasyon ve faiz oranları üçgeninde gözlemlenmektedir. 2016 yılında yaşanan darbe girişiminin ülke ekonomisine karşı oluşturduğu güvensizliğin devam etmesi, 2015 yılında ABD'nin politika faizlerini artırmaya yönelik tutumu ile birlikte uluslararası piyasanın uğradığı değişim, uluslararası kredi imkanlarının daha zor hale gelmesi (Güngen, 2018) gibi durumlar sonucunda Türkiye 2018 Krizi ile karşılaşmıştır. 2018 Krizi döneminde döviz kurları yükselmiştir, Mayıs 2023 tarihine kadar düşürülen ve 8,5% oranında olan politika faizi oranı sonrasında artış göstermeye başlamış ve Mart 2024 tarihinde 50% oranına gelmiştir. Mayıs 2018 tarihinde 184,746 Türk lirası olan gram altın Mart 2024 tarihinde 2340,660 Türk lirası seviyesine gelmiştir. Mayıs 2018 tarihinde 12,15% oranında olan Tüketici Fiyat Endeksi oranı, Mart 2024 tarihinde 68,50% oranına gelmiştir.

1.6. Sınır Ötesi Ekonominin Yansımaları

Sınır ötesi ekonominin bireysel, toplumsal ve ulusal bazda farklı faydaları ve riskleri bulunmaktadır. İhracat yapanların yeni pazarlar bulabilmesi, ürünlerini daha yüksek kar oranları ile satabilmesi ve yaptıkları satıştan döviz ile gelir elde edebilmesi faydalar arasındadır. İhracat yapan bireyler ya da topluluklar ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunmaktadır. İhracat ile birlikte yapılan satışların artması istihdam artışına da yardımcı olmaktadır. İthalat kısmı için tüketiciler aradıkları ürünlere daha uygun ve hızlı şekilde ulaşabilmektedir. Yurt dışı pazarının ürün yelpazesi yurt içine göre daha geniş olduğu için tüketici aradığı ürünün yanı sıra farklı ürünlere de ulaşabilmektedir.

Yabancı bireylerin kendi ülkelerinin turist olarak gittikleri ülkelerden daha güçlü konumda olan para birimleri ile daha fazla alım yapabilmeleri, turist olarak gittikleri bölgelerin mal seviyesini aşağı çekmektedir. Mal seviyesinin azalması ile birlikte kalan malların fiyatlarının yükselmesi yerel halkın ilgili mala ulaşmasında zorluk yaratmaktadır. Toplumlar hem tedarik hem de satış açısından bağımlı hale gelebilmektedirler. Bu durumda yaşanan döviz kuru dalgalanmaları, ithalat ve ihracat adına yapılan kotalar ya da yeni düzenlemeler toplumlar adına risk oluşturmaktadır.

1.7. Literatür

Sınır ticareti, turizm ekonomisi, sınır ticaretinin sosyal ve kültürel etkileri gibi ekonomik hareketlilik ile ilgili konuları kapsayan yerli ve yabancı gelişkin bir literatür bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde sınır ötesi ekonomik hareketliliğin uzun süredir gündemde olan ve önemini koruyan bir kavram olduğu görülmektedir. Bangladeş'in 1981-2012 yılları arası sınır ötesi ekonomik hareketliliğini etkileyen çalışmada ülkenin sınır ötesi ticaretinin eksi yönlü ilerlediği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte 32 yıllık süreçte Bangladeş'in sınır ötesi ekonomik hareketliliğinin önemli değişkenlerinden olan ithalatın, GSYH büyümesiyle negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu ve sonucun anlamlı olmamasına rağmen ilgili dönemde Bangladeş adına tutarlı çıktığı ortaya konulmuştur (Uddin & Khanam, 2017).

Pakistan'ın Temmuz 2001'den Haziran 2017 ye kadar aylık enflasyon, ithalat ve ihracat verilerinin incelendiği çalışmada dönem içinde sınır ötesi ekonomik hareketliliği pozitif yönde etkileyen kararlar ile birlikte enflasyonda olumlu yönde değişim gözlemlenmiştir. Bu nedenle Pakistan ihracatını artırmak için önlemler almaya başlamıştır. Alınan önlemler ve kararlarla birlikte iş gücünün göç durumunu engellemek adına teşvikler yapılması ülkenin sınır ötesi ekonomik hareketliliğini pozitif yönde etkileyecektir (Ahmed, Ghauri, Vveinhardt, & Streimikiene, 2018).

2014 yılında Endonezya'nın Bali adaları adına yapılan araştırmada Endonezya'ya gelen turistlerin 36%'lık kısmının Bali adalarını tercih ettiği belirlenmiştir. Turizmi ticaret, oteller ve restoranların temsil ettiği durumda turizmin ekonomiye katkısı 2014 yılında 31,35% iken turizmi hizmet sektörünün temsil ettiği durumda turizmin ülkeye katkısı 68,28% seviyelerini bulmuştur. Turizm ticaret, oteller ve restoranlar sektörü olarak temsil edildiğinde, 2010 yılında turizmde çalışan işçi sayısı 571,274 kişi (%26,24) iken, 2014 yılında bu sayı 628,585 kişi (%27,64) olmuştur. Turizmin hizmet sektörü olarak temsil edildiği durumda ise çalışan sayısı 1,178,201 kişiyi (51,81) bulmaktadır. Araştırma sonuçlarında Bali'de gerçekleşen turizmin sürdürülebilir hale getirilmesi ve iyileştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Turizm geliştirilirken Bali de bulunan sanayi, tarım gibi sektörlere uyumlu hale gelmelidir (Antara & Sumarniasih, 2017).

Norveç'in Bergen, İspanya'nın Elche ve İtalya'nın Siraküza şehirleri odaklı yapılan araştırmada farklı ülkelere gelen farklı turist profillerinin harcama kalıplarının ve şehirler arasında olan miras cazibeleri farkının turistik açıdan önemi araştırılmıştır. Elche ve Siraküza'da kültürel ve eğlence, güneş, plaj turizminin bir arada var olduğu, Bergen'deki ziyaretçilerin neredeyse tamamının kendilerini kültürel, doğal ve çevresel turizme çektikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmalar ve anketler sonucunda kültürel turizmi tercih eden turistlerin, deniz ve sahil turizmini tercih eden turistlerle aralarında önemli bir yaş farkı olmadığı ortaya çıkmıştır. Üç şehir üzerinde yapılan araştırmalarda turistlerin eğitim düzeyinin ya da yaşının turizm açısından kayda değer bir fark yaratmadığı sonucuna varılmıştır (Corpo, Gasparino, Bellini, & Malizia, 2008).

1990-2019 yılları arasında G-20 ülkeleri çerçevesinde sınır ötesi ticaretin ekonomik büyüme üzerine etkisini test etmek için yapılan incelemede ihracatın ekonomik büyüme üzerinde bir etkisi olmadığı ve ithalatın ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü etkisinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ülke olarak incelendiğinde Güney Afrika dışında bütün ülkelerde ithalat ile birlikte büyümenin geçerliliği söz konusudur. İhracat tarafından bakıldığında ise Türkiye, Arjantin, Meksika, Güney Kore, Japonya ve Avustralya'da ihracata dayalı büyümenin geçerli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ülkelerin sınır ötesi ekonomik hareketliliklerini arttırmak adına iş gücü, yurt içi rekabet ve teknolojik seviye gibi değişkenlerin artmasına yönelik aksiyonlar almaları, finansal sistemlerini teknoloji ile birlikte güncellemeleri, siyasi ve ekonomik istikrar sorunlarını çözmeleri gerekmektedir (Uğur & Dallı, 2021)

NAFTA ülkelerinin 1995-2016 yılları arasındaki ekonomik büyüme ve sınır ötesi ticaret değişkenleri analiz edilmiştir. Analizler sonucunda sınır ötesi ticaretin ekonomik büyümeye pozitif yönlü etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda dış ticaretin arttırılması ile birlikte ekonomik büyümede artış beklenebilmektedir (Köse & Gültekin, 2019).

Gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin iyi olduğu dönemlerde turizm sektörünü görmezden gelmiştir. Ancak turizm sektörü ekonomiye yaptığı katkılar açısından küçümsenemez durumdadır. 2011 yılında dünyada 983 milyon turist varışı yaşanmıştır. İlgili sayı her geçen sene artmaktadır. Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle doğu ve batının ayrı ayrı dikkatini çekmektedir. Jeopolitik olarak doğu ve batının tam ortasında bulunmak Türkiye adına bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Doğu ve batı ülkelerinin Türkiye'yi yanlış tanıyabilmesi sorunların başında gelmektedir. Turizm sektörünün sürdürülebilir olması Türkiye açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle turizm ekonomisinin büyüyerek ilerleyebilmesi için gerekli koşullar sağlanmalıdır ve turizm desteklenmelidir (Bilgiçli & Altınkaynak, 2016).

Türkiye ekonomisinin 1996-2006 yılları arasında ithalat, ihracat ve GSYH verileri aylık olarak incelenerek değişkenler dış ticaret ile ekonomik büyüme

arasındaki nedensellik sonuca bağlanmaya çalışılmıştır. ADF birim kök testi, Johansen Eşbütünleme testi kullanılarak ithalat- GSYH, ihracat- GSYH, ithalat- ihracat arasında uzun dönemli ilişki bulunmadığı ortaya çıkmıştır. İlgili testlerden sonra Hata Düzeltme Modeli'nin kullanılması ile birlikte ithalattan ihracat yönlü, ihracattan ithalat yönlü, ekonomik büyümeden ithalat yönlü ve ekonomik büyümeden ihracat yönlü nedensellik ilişkisi olduğu ancak ihracat ve ithalattan ekonomik büyüme yönlü bir nedenselliğe rastlanmamıştır (Aktaş, 2009)

2008- 2016 Türkiye ithalat, ihracat ve enflasyon verileri incelenerek nedensellik incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ithalat, ihracatın ve ihracat enflasyonun nedenidir sonuçlarına varılmıştır. Sonuç olarak iki değişken arasında nedenselliklere ulaşılırken, üç değişkenin ortak olarak bulunduğu nedenselliğe rastlanmamıştır (Gedik A. , 2020).

1989-2007 yılları arasında ithalat ve ihracatın Türkiye ekonomisinde yaşanan daralma ve genişleme süreçlerine etkileri araştırılmıştır. Araştırmaya göre Türkiye ekonomisi daralma sürecindeyken, genişleme sürecine geçiş döneminde ihracat baskın olarak rol almaktadır. Türkiye ekonomisinin genişleme sürecinin içinde olduğu zamanlarda ise ihracat ve ithalat birlikte katkı vermektedir. Araştırma sonunda ithalat ve ihracatın girdileri ile birlikte Türkiye ekonomisinin büyümesine yardımcı olduğu ancak girdilere gerekli katma değer yaratılamadığı için ithalat ve ihracatın verdiği yardımın sürdürülebilir olmadığı sonucuna varılmıştır (İspir, Ersoy, & Yılmazer, 2009).

Türkiye'nin ihracat, ithalat ve reel döviz kuru değişkenleri arasında bulunan ilişkiler 1990- 2019 yılları verileri çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan testler sonucunda %1 anlamlılık düzeyinde döviz kuru- ihracat arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi, ithalat- ihracat arasında tek yönlü ve ithalat- döviz kuru arasında tek yönlü nedensellik olduğu sonucuna varılmıştır (Çatalbaş, 2021).

Türkiye'de 1978-79 yıllarında başlayan sınır ticareti ile birlikte ülkenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde istihdam artışı yaşanmış ve yeni iş kolları ortaya çıkmıştır. İlgili bölgelerde yapılan sınır ticareti incelenmesi ile birlikte sınır ticareti yapılan bölgenin ekonomik ihtiyacı göz önüne alınarak sınır ticaretinin

kotalandırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Sınır ticareti ülkenin dış ticaretinin yerini alabilecek düzeye gelmemesi ülke ekonomisi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle kotalar illerin ihtiyaçları, istihdam düzeyleri ve gelir seviyeleri ele alınarak belirlenmelidir (Ertürk, Deniz, & Ağırkaya, 2013).

Edirne ve Kırklareli şehirlerinde 100 esnafa yönelik araştırma sonucunda bölgenin sanayileşmemesinin bölgeyi turistik açıdan daha çok geliştirdiği sonucuna varılmıştır. Ziyaretçi sayılarını artırmak adına daha fazla kültürel ve turistik etkinliklerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Serbest sınır ticareti bölgesi kurulması ve girişimcilerin desteklenerek faaliyetlerinin geliştirilmesi yönünde sonuca varılmıştır (Özcan & Taş, Sınır Ticareti ve Bölgesel Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Etkisi, 2017).

Turistik ziyaretlerin olduğu bölgelerde halkın tutumu turist sürdürülebilirliği açısından oldukça önem taşımaktadır. Yerel halkın olumlu tutumu ile birlikte turist sürdürülebilirliği sağlanabilirken, halkın olumsuz tutumu ile birlikte sürdürülebilirlik son bulabilmektedir. Türkiye'nin Sapanca bölgesinde Arap turistlere yönelik yapılan çalışmada yerel halkın Arap turistlere bakış açısının olumsuz yönde olduğu ortaya çıkmıştır. Halkın, Arap turistlerden hem çevresel hem de ekonomik açıdan memnun olmadığı sonucuna varılmıştır. Halk, Arap turistlerin harcama yapmadığı, istihdam sağlamadığı ve kalabalık oluşturduğu görüşüne sahiptir. Sapanca'ya yönelik çevre düzenlemesi ve turistlere harcama yapmayı cazip kılacak fırsatlar yaratılması gerekmektedir (Çeken, Yılmaz, & Ertürk, 2018).

Altuğ vd. (2009), Edirne 'de Yunan ve Bulgar ziyaretçilere yönelik yaptıkları çalışmada ortalama harcama miktarının kişi başı 250 Euro'dan az olduğu be lirlenmiştir. Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin hem tatil hem ticaret yapabildikleri, kolay ulaşım ve fiyatların düşük olması nedeni ile alışveriş için Edirne'yi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin ilgi odağı şehirlerinden biri olan Edirne'ye yönelik araştırma yapıldığında Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin kısıtlı harcama potansiyelleri ile birlikte Edirne halkına yararlı olarak etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Turistlerin yerel ekonomiye katkı sağlamakla birlikte Edirne'de istihdam yarattıkları,

halkın ekonomik standartlarını olumlu yönde etkiledikleri gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda yerel halkın medeni durumunun ve cinsiyetinin Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin etkinlikleri üzerine etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Uygulanan Anova ve Tukey testleri sonucuna göre eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak harcamaların da arttığı sonucuna varılmıştır. Yerel halk çerçevesinde yapılan araştırmada ise halkın turistlere karşı olumlu tutum içinde oldukları ortaya çıkmıştır (Boyacıoğlu, Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının İncelenmesi: Edirne'de Yunan ve Bulgar Ziyaretçilerin Etkilerine Yönelik Bir Araştırma, 2019).

Dünyada giderek artan küreselleşme eğilimleri ve dünya ekonomilerinde meydana gelen değişimler ticari amaçlı seyahatlerin artmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda sınır ötesi ekonomik hareketliliği inceleyen literatür de gelişmektedir.

II. BÖLÜM
SINIR BÖLGELERİNDE EKONOMİK HAREKETLİLİK

2.1. Sınır Bölgeleri ve Ekonomi

Sınır bölgeleri hem ülke ekonomisi hem de bölge ekonomisi için oldukça önemlidir. Sınır bölgeleri ithalat ve ihracat için karayolu görevi görmektedir. Sınır bölgeleri komşu ülkeler ile birlikte diğer ülkelere de açılan kapı konumundadır. Sınır bölgeleri yabancı yatırımcılar adına da cazip bölgelerdir. Yatırımlar sonucunda istihdam artar ve yatırımlar ekonomik kalkınmaya yardımcı olmaktadır (Saydan & Demir, 2022). Sınır bölgeleri, komşu ülkelerde savaş, kriz durumunda korunması adına ya da illegal taşımacılık riskine karşı olarak ülke tarafından yatırım almaktadır. Yatırımlar sonucunda sınır bölgesinin güvenilir kalması, ülkeye ve ekonomisine duyulan güveni artırmaktadır. Yapılan yatırımlar sonucunda sınır bölgelerinde yaşayan insanların geçim seviyeleri yükselmektedir.

2.2. Uluslararası Sınır Bölgeleri

Ülkeler, komşu ülkeleri ile sınır bölgeleri üzerinden ticaret yapabilirken bazı durumlarda sınır bölgelerini yol olarak kullanabilmektedir. Dünya üzerinde sınırları bulunan ve bu sınırlar üzerinden komşu ülke olarak ticaret yapan çok sayıda ülke bulunmaktadır. Türkiye haricinde uluslararası düzeyde en önemli ülke sınırları Amerika Birleşik Devletleri- Meksika, Amerika Birleşik Devletleri- Kanada, Almanya- Fransa, Almanya- Polonya, İtalya- Fransa, Çin- Rusya, Brezilya- Arjantin ve Hindistan- Bangladeş şeklinde sıralanmaktadır. İlgili sınırlar ülkelerin ithalat-ihracat ve ülke ekonomisi adına büyük rol oynamaktadır. Ülkeler sınırlarında istihdam sağlamakla birlikte sınır bölgelerini turistik açıdan da geliştirmiş durumdadır.

2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri- Meksika

Amerika Birleşik Devletleri ve Meksika arasında olan sınırın uzunluğu 3145 kilometredir. Sınır 1821 yılına kadar Yeni İspanya olarak bilinen İspanya kolonisinin kuzeyinde bulunurken 1821 sonrasında bağımsız olan Meksika'nın sınırı haline gelmiştir (Ganster, Sweedler, Scott, & Dieter-Eberwein, 1997). 1835 yılında Teksas bölgesinde çıkan isyanlar ve 1846 yılında Amerika ile Meksika başlayan savaş sonucunda Meksika kuzey topraklarının büyük bir çoğunluğunu kaybetmiştir. Amerika-Meksika sınırı 1854 yılında yaşanan Gadsden'in Satın Alımı ile birlikte bugünkü şeklini almıştır.

Şekil 3. Amerika Birleşik Devletleri- Meksika Sınırı,

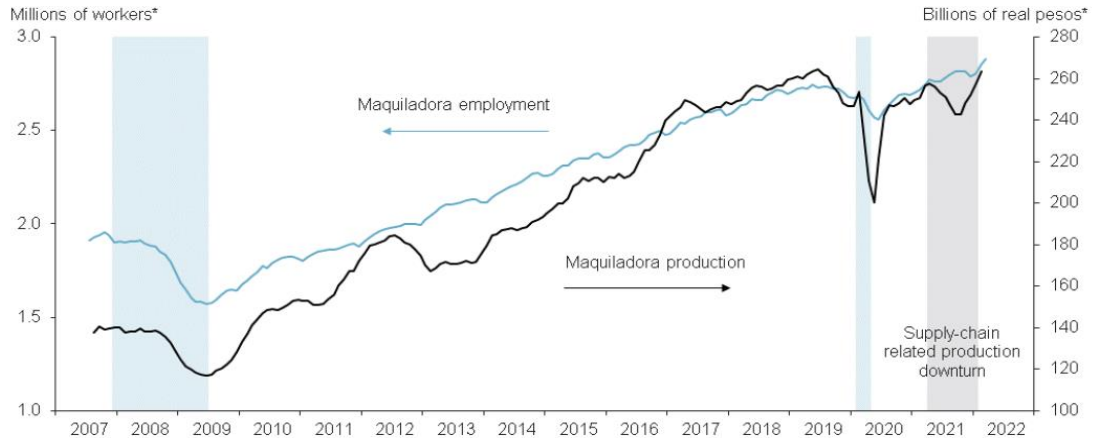

02-08-2024, Erişim Adresi:

https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/usmxborder/map.html

Topraklarını kaybeden Meksika vatandaşları için Amerika 1942-1964 yılları arasında Bracero Programı'nı başlatmıştır. Program dahilinde demiryolu işçileri ve çiftçiler Amerika'da iş olanakları bulmuştur. 1965 yılında "Border Industrialization Program" Bracero Programı'nın yerini almıştır. Yeni program ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri, Meksika'nın sınır şehirlerine "Maquiladora" adı verilen fabrikalar kurmuştur. İlgili fabrikalar ham maddeyi ürüne çevirmiş ve sonrasında ihraç etmiştir (Iacovone, Moreno, Olaberria, & Lopez, 2022). Günümüzde işleyişlerini sürdüren fabrikalarda çalışan işçi sayısının üç milyona yakın olduğu bilinmektedir.

Şekil 4. Maquiladora İşsizlik ve Üretim Grafiği

02-08-2024, Erişim Adresi:

https://www.borderreport.com/news/trade/border-economy-increasingly-dependent-on-maquiladoras/

Amerika Birleşik Devletleri ve Meksika tarım, elektronik ve otomotiv başta olmak üzere farklı sektörlerle ticaret içindedir. ABD ve Meksika 2020 yılında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'ndan (NAFTA) çıkarak Amerika Birleşik Devletleri- Meksika- Kanada Anlaşması (USMCA) ile ticaretlerini sürdürmektedir. USMCA, işçi haklarının fazlalaşması, tarım ürünlerinde ticaretin kolaylığı, otomotiv endüstrisinde parça üretim zorunluluğu gibi yeniliklerle birlikte ülkeler arasında yapılan ticaretin kolaylaşmasına yardımcı olmuştur (Labonte, Crosbie, Gleeson, & McNamara, 2019). (Mexico, 2023)

2023 yılında ABD Meksika'ya 189,98 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satmıştır ve Meksika'dan 472,15 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satın almıştır. ABD ve Meksika arasında yapılan ithalat ve ihracat hareketlerinin toplam değeri 662,13 milyar dolardır. Yapılan ihracatlar Amerika Birleşik Devletleri'nin toplam ihracatının %11,77'lik kısmına denk gelirken bu oran Meksika için 79,63%'tür. Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına oranları 2,86% ilaç ve kimya, 2,05% elektrik- elektronik, 1,33% otomotiv, 1,58% makine, 0,61% tarım ve hayvancılık şeklinde sıralanmaktadır. Meksika'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına oraları ise 20,84% otomotiv, 18,94% elektrik- elektronik, 9,78%makine, 4,05% iklimlendirme, 3,45% tarım ve hayvancılık şeklinde sıralanmaktadır.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri- Kanada

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada arasında olan sınırın uzunluğu 8891 kilometredir ve dünyanın en uzun sınırı unvanını taşımaktadır. Kanada- ABD sınırı ilk defa 1783 yılında belirlenmiştir. 1783 yılında Büyük Britanya günümüz Kanada toplarının sahibi olarak ABD ile Paris Antlaşması imzalamıştır (Lybecker, McBeth, Brewer, & Sy, 2018). Paris Antlaşması sonucunda Amerikan Bağımsızlık Savaş son bulmuştur ve Kanada İngiltere'nin elinde kalmıştır. 1846 yılında imzalanan Oregon Sınır Antlaşması ile birlikte sınır Atlantik Okyanusu'ndan Pasifik Okyanusu'na kadar genişlemiştir ve Rocky Dağları'nın batısındaki uluslararası sınır kabul edilmiştir. 1908 yılında yapılan ABD- İngiltere Antlaşması ve 1909 tarihli Sınır Suları Antlaşması ile sınır günümüz şeklini almıştır (Salter & Piche, 2011).

Şekil 5. Amerika Birleşik Devletleri- Kanada Sınırı

12-08-2024, Erişim Adresi:

https://www.researchgate.net/figure/Map-of-US-Canada-border-region-The-United-States-is-in-green-and-Canada-is-in-blue_fig2_226148035

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada birbirlerinin en büyük ticaret partnerlerini konumundadır. 2023 yılında ABD Kanada'ya 429,45 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satmıştır ve Kanada'dan 439,43 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satın almıştır. 2023 yılında ABD- Kanada arasında yapılan ithalat ve ihracat hareketlerinin toplam değeri 868,88 milyar dolardır. İki ülke arasında yapılan ihracatlar Amerika Birleşik Devleri'nin ihracat hareketlerinin 14,45%'lik bir bölümü iken Kanada'nın yaptığı ihracatın 77,57%'lik bölümüne denk gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Kanada'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam

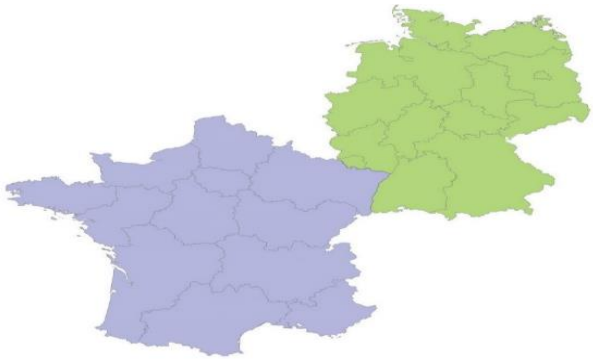
ihracatına oranı 3,59% otomotiv, 2,42% makine, 1,85% ilaç ve kimya, 1,78% elektrik elektronik, 0,52% mücevherat ve kıymetli taşlar şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024). Kanada'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına oranı ise 26,84% ilaç ve kimya, 10,72% otomotiv, 6,23% demir- çelik, 4,58% işlenmiş tarım ürünleri, 4,35% makine şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024).

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada birbirlerinin en büyük ticaret ortağı konumundadır. 2020 yılında NAFTA' dan USMCA geçişi ile birlikte ticaret olanakları artan ABD ve Kanada'nın ticaretince başlıca tarım ürünleri, otomotiv ve enerji sektörü, ilaç ve kimya, elektrik- elektronik ve mücevherat- kıymetli taşlar bulunmaktadır. (Canada, 2023)

2.2.3. Almanya- Fransa

Fransa ve Almanya arasında olan sınır 450 km uzunluğundadır. Fransa ve Almanya sınırının temelleri 17. yüzyılda atılmıştır. Çeşitli anlaşmalar ve savaşlar sonrasında değişikliklere uğrayan sınır çizgisinin bugünkü hali II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır.

Şekil 6. Almanya- Fransa Sınırı

15-08-2024, Erişim Adresi:

https://www.istockphoto.com/tr/vekt%C3%B6r/high-quality-political-map-of-germany-and-france-with-borders-of-the-regions-or-gm1476900989-505778630

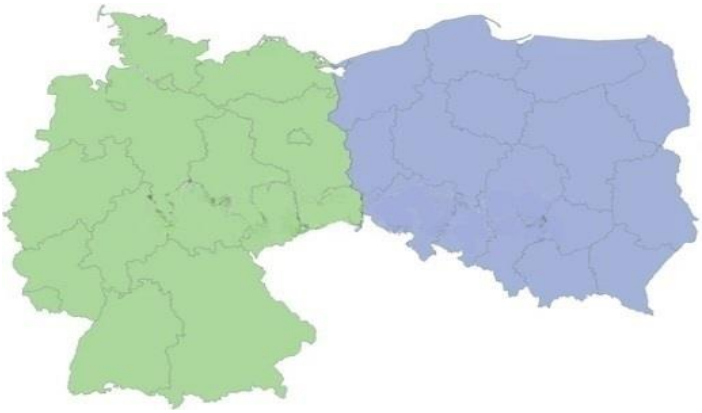
Fransa ve Almanya'nın Avrupa Birliği'nde olmaları, Avrupa Birliği'nin ticari kararlarının rahat bir şekilde uygulanması, gümrük vergilerinin çok düşük oranlarda olması ve ülkelerin Schengen bölgesinde olduğu için geçişlerin kolay bir şekilde sağlanması aralarında bulunan ticareti rahatlatan faktörlerin başında gelmektedir (Helble, 2007).

Fransa ve Almanya arasında başlıca ilaç ve kimya, otomotiv, elektrik-elektronik ve demir- çelik ticareti bulunmaktadır. 2023 yılında Almanya Fransa'ya 69,14 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Almanya tarafından Fransa'ya satılan mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına oranları 1,97% otomotiv, 1,13% elektrik- elektronik, 1,04% makine, 0,91% ilaç ve kimya, 0,67% demir- çelik olarak sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024). Fransa 2023 yılında Almanya'ya 32,59 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Fransa'nın ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Almanya birinci sırada gelmektedir. Fransa yıllık ihracatının %5,34 oranını Almanya'ya yapmaktadır. Fransa tarafından Almanya'ya satılan mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına 1,22% otomotiv, 0,81% savunma- havacılık- uzay, 0,64% elektrik- elektronik, 0,51% makine, 0,32% ilaç ve kimya şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024).

2.2.4. Almanya- Polonya

Almanya ve Polonya arasında bulunan sınır 467 km uzunluğundadır. 19. yüzyıl ve öncesi dönemde Polonya'nın bölünmesi, savaşlar gibi nedenler ile tam olarak belirlenememiştir. 20. Yüzyılın başlarında çizilen ve zamanla değişikliklere uğrayan sınır çizgisi 1990'da yapılan anlaşmalar sonucunda günümüzdeki halini almıştır.

Şekil 7. Almanya- Polonya Sınırı

17-08-2024, Erişim Adresi:

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/high-quality-political-map-germany-poland-2247451607

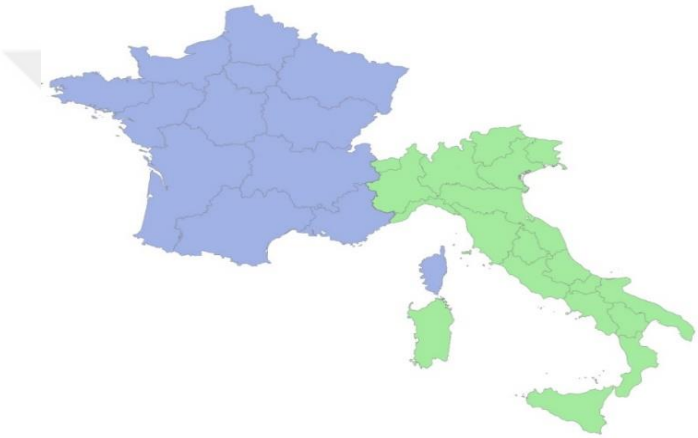
Almanya ve Polonya'nın Avrupa Birliği üyesi olan komşu ülkeler olmaları ticaretlerini kolaylaştırmaktadır. Aralarında yaptıkları ithalat- ihracat hareketlerinde vergi oranlarının düşük olması, ülkelerin sınırları üzerinden mal ve hizmet taşımacılığını, karayolu ve demiryolu ile, kolay şekilde yapabilmesi iki ülke arasında yapılan ticareti kolaylaştıran faktörleri başında gelmektedir.

Almanya ve Polonya 2023 yılında iki ülke arasında toplam 87,75 milyar dolarlık ithalat- ihracat yapılmıştır. 2023 yılında Almanya Polonya'ya 49,17 milyar dolar tutarında mal ve hizmet satışı yapmıştır. Almanya'nın ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Polonya beşinci sırada bulunmaktadır. Almanya'nın Polonya'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracatına oranları 0,92% elektrik- elektronik, 0,84% otomotiv, 0,72% makine, 0,63% demir-çelik, 0,60% ilaç ve kimya şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024). 2023 yılında Polonya Almanya'ya 38,58 milyar dolar tutarında mal ve hizmet satışı yapmıştır. Polonya'nın ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Almanya birinci sıradadır. Polonya'nın Almanya'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracata oranları 2,84% elektrik- elektronik, 1,65% makine, 1,53% otomotiv, 1,25% hazır giyim, 0,85% işlenmiş tarım ürünleri şeklinde sıralanmaktadır (Polonya Ülke Analizi, 2024).

2.2.5. İtalya- Fransa

İtalya ve Fransa arasında bulunan sınır 515 km uzunluğundadır. II. Dünya Savaşı süresinde ülkeler sınır bölgeleri üzerinden karşılıklı olarak toprak işgalinde bulunmuştur. 1944 yılında işgallerin sonra bulmasının ardından 19. yüzyılda sınırların belirginleşmesi süreci 1947 Paris Anlaşması ile son bulmuştur ve sınır günümüzdeki halini almıştır.

Şekil 8. İtalya-Fransa Sınırı

17-08-2024, Erişim Adresi:

https://www.freepik.com/premium-vector/high-quality-political-map-france-italy-with-borders-regions-provinces_37801949.htm

İtalya ve Fransa'nın birbirlerine sınırları olan ülkeler olmanın yanında Avrupa Birliği'ne üye olmaları ülkelerin aralarında olan ticareti kolaylaştırmıştır. Ülkelerin arasında demiryolu, karayolu ve denizyolu olması ticaret bakımından ülkeleri sıkı birer ortak durumuna getirmiştir.

İtalya ve Fransa arasında 2023 yılında yapılan ithalat ve ihracatın toplam değeri 95,58 milyar dolardır. 2023 yılında İtalya Fransa'ya 56,56 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Satılan mal ve hizmetlerin sektörleri ilaç ve kimya, otomotiv, makine, demir- çelik, elektrik elektronik olarak sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024). 2023 yılında Fransa İtalya'ya 38,98 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Yapılan ihracatın sektörleri ilaç ve

kimya, otomotiv, tarım ve hayvancılık, demir- çelik, elektrik- elektronik şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024).

2.2.6. Çin Halk Cumhuriyeti- Rusya

Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya arasında bulunan sınır 4209 km uzunluğundadır. 17. yüzyılda başlayan sınır çizgisi, 21. yüzyılda son halini almıştır. 1969 yılında iki ülke arasında yaşanan çatışmalar sınır bölgesinde hareketlenmelere yol açmıştır (Kazımov, 2020). Ülkelerin 21. yüzyılın başlarında yaptıkları sınır anlaşmaları, tansiyonu bitirmekle beraber sınırları günümüzde kullanılan hale getirmiştir.

Şekil 9. Çin Halk Cumhuriyeti- Rusya Sınırı

18-09-2024, Erişim Adresi:

https://m.haber7.com/dunya/haber/3444868-ukrayna-rusya-ile-muzakerelere-acigiz-dedi

Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya'nın ticaretinde iki ülkenin komşu ülkeler olması, ülkelerin ortak bir döviz kullanmak yerine kendi para birimleri ile ithalat-ihracat yapma konusunda anlaşmaya varmış olmaları, ülkelerin Şanghay İşbirliği Örgütü'nün kurucu ülkelerinin içinde bulunmaları gibi değişkenler iki ülkenin ticaretini daha aktif hale getirmektedir. 24 Şubat 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya askeri operasyon başlatmasıyla birlikte başlayan savaş sonucunda farklı ülkeler Rusya'ya ticaret sınırlaması uygulamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin aksiyon almaması ile birlikte iki ülke arasında yapılan ticaret sayıları artmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya arasında 2023 yılında yapılan ithalat ve ihracatın toplam değeri 141,39 milyar dolardır. 2023 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Rusya'ya 72,72 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ihracat yaptığı ülkeler arasında Rusya ile yapılan ihracat beşinci sıradadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Rusya'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracata oranları 0,73% otomotiv, 0,58% elektrik- elektronik, 0,58% makine, 0,14% hazır giyim, 0,14% deri- ayakkabı- saraciye şeklinde sıralanmaktadır (Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Analizi, 2024). 2023 yılında Rusya Çin Halk Cumhuriyeti'ne 68,67 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Rusya'nın ihracat yaptığı ülkeler arasında Çin Halk Cumhuriyeti ile yapılan ihracat birinci sıradadır. Rusya'nın Çin Halk Cumhuriyeti'ne sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracata oranları 8,54% ilaç ve kimya, 1,77% madencilik ve doğal taşlar, 1,04% ağaç ve orman ürünleri, 0,76% demir- çelik ve metal, 0,43% tarım ve hayvancılık şeklinde sıralanmaktadır (Rusya Ülke Analizi, 2024).

2.2.7. Brezilya- Arjantin

Brezilya ve Arjantin arasında bulunan sınır 1261 km uzunluğundadır. 19.yüzyılda iki ülkenin de bağımsız savaşı içinde olmaları ve bağımsızlıklarını kazanmaları ileri dönemde yapılacak sınır görüşmelerinin önünü açmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında genel olarak doğal unsurlar tarafından belirlenen sınırların büyük kısmı iki ülke arasında yapılan anlaşmalar ile belirlenmiştir. 20.yüzyılın ortalarında yapılan anlaşmalar ile sınır günümüzde kullanılan haline gelmiştir.

Şekil 10. Brezilya- Arjantin Sınırı

Yazar tarafından oluşturuldu.

Brezilya ve Arjantin arasında 2023 yılında yapılan ithalat ve ihracatın toplamı 29,7 milyar dolardır. 2023 yılında Brezilya Arjantin'e 12,41 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satmıştır. Brezilya'nın ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Arjantin ile yaptığı ihracat dördüncü sıradadır. Brezilya'nın Arjantin'e sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracata oranları 2,06% otomotiv, 1,09% tarım ve hayvancılık, 0,82% ilaç ve kimya, 0,25% işlenmiş tarım ürünleri, 0,22 makine şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024). 2023 yılında Arjantin Brezilya'ya 17,29 milyar dolar değerinde mal ve hizmet satışı yapmıştır. Arjantin'in ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Brezilya birinci sıradadır. Arjantin'in Brezilya'ya sattığı mal ve hizmetlerin sektörlerinin toplam ihracata oranları 5,58% otomotiv, 3,36% tarım ve hayvancılık, 2,78% demir- çelik ve metal, 2,35% ilaç ve kimya, 1,75% plastik ve kauçuk şeklinde sıralanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2024).

2.3. Türkiye Sınır Bölgeleri

Türkiye'nin Yunanistan, Bulgaristan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan (Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti), İran, Irak ve Suriye olmak üzere sekiz farklı ülkeye kara sınırı bulunmaktadır. Karayolu sınırları bulunan ülkeler ithalat- ihracat olarak

birbirleri ile kolaylıkla etkileşime girebilmektedir. 2023 yılında Türkiye, Yunanistan'a 4,1 milyar dolar değerinde ihracat yaparken Yunanistan'dan 1,6 milyar dolar değerinde ithalat yapılmıştır (Bakanlığı T. C., Yunanistan Ülke Profili, 2024). 2023 yılında Türkiye, Bulgaristan'a 4,2 milyar dolar değerinde ihracat yaparken Bulgaristan'dan 2,4 milyar dolar değerinde ithalat yapmıştır (Bakanlığı T. C., Bulgaristan Ülke Profili, 2024). Türkiye 2023 yılında Azerbaycan'a 2,8 milyar dolar değerinde ihracat yaparken Azerbaycan'dan 1,4 milyar dolar değerinde ithalat yapmıştır (Bakanlığı T. C., Azerbaycan Ülke Raporu, 2024). 2023 yılında Türkiye, İran'a 3 milyar dolar değerinde ihracat yaparken İran'dan 1 milyar dolar değerinde ithalat yapmıştır (Bakanlığı T. C., İran Ülke Raporu, 2024). Türkiye 2023 yılında Gürcistan'a 2,6 milyar dolar değerinde ihracat yaparken Gürcistan'dan 800 milyon dolar değerinde ithalat yapmıştır (Bakanlığı T. C., Gürcistan Ülke Raporu, 2024). Türkiye'nin komşu ülkeleri ile ticareti analiz edildiğinde genel olarak Türkiye'nin sınırı olan ülkeler ile ticaretinde dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir.

Türkiye'nin sekiz farklı ülkeye olan uluslararası kara sınırları Edirne, Kırklareli, Artvin, Ardahan, Iğdır, Hakkari, Van, Ağrı, Şırnak, Kars, Mardin, Hatay, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa şehirlerindedir. Sınır bölgelerinde bulunan şehirler genelde tarım şehirleri olmanın yanı sıra kültürel ve tarihsel olarak zengin şehirlerdir. Bu nedenle Türkiye'nin sınır bölgeleri yüksek miktarda turiste ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin Ermenistan haricinde bulunan yedi komşu ülkesine 26 adet karayolu gümrük kapısı bulunmaktadır. Türkiye'nin en uzun sınırının 877 km ile Suriye'ye olmasına karşın, Türkiye'nin en büyük ve ticari- turistik geçişlerin en fazla yapıldığı karayolu gümrük kapısı Bulgaristan sınırında bulunan Kapıkule Sınır Kapısı'dır.

Şekil 11. Türkiye Sınır Kapıları

22-08-2024, Erişim Adresi;

https://www.udybelgesi.com/turkiye-sinir-kapilari.asp

2.3.1. Türkiye' de Sınır Ticareti

Sınır ticaretinin 03.12.2021 yılında 31678 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren eki kapsamında açıklaması "2/12/2021 tarihli ve 2021/4874 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı eki " "Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar" kapsamında belirlenen şehirlerin ihtiyaçlarının belirlenen bir kısmının, sınırı bulunan komşu ülkelerden ithalat ile düşük maliyetle giderilmesi ve bu şehirlerimizden ihracat işleminin artırılması" şeklindedir. Sınır ticareti yapma hakkı tanınan şehirlerde bir yıl veya daha uzun süredir ikamet eden kişiler sınır ticaret merkezlerinden mağazalar kiralayarak Sınır Ticareti Belgesi sahibi olduktan sonra sınır ticareti yapabilmektedir. Sınır ticareti yapabilecek şehirler ve ticaret yapabilecekleri ülkeler tabloda gösterilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2021).

Tablo 1. Sınır Ticareti Yapabilen İller, Gümrük Kapıları ve Sınır Ticareti Ülkeleri

Sıra Numarası	Yetkili Sınır İli	Yetkili Gümrük Kapısı	Ülke
1	Artvin	Sarp	Gürcistan
2	Ardahan	Türkgözü	Gürcistan
3	Kars	Dilucu	Nahçıvan
4	Iğdır	Dilucu	Nahçıvan
5	Iğdır	Gürbulak	İran
6	Ağrı	Gürbulak	İran
7	Van	Kapıköy	İran
8	Hakkari	Esendere	İran
9	Hakkari	Habur	Irak
10	Hakkari	Derecik	Irak
11	Hakkari	Üzümlü	Irak
12	Şırnak	Habur	Irak
13	Mardin	Nusaybin	Suriye
14	Şanlıurfa	Akçakale	Suriye
15	Gaziantep	Karkamış	Suriye
16	Kilis	Öncüpınar	Suriye
17	Hatay	Cilvegözü	Suriye

Kaynak: Sınır Ticaretinin Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Habur Sınır Kapısı Örneği (Som, 2020)

Şehirlerin belirtilen ülkeler yapabileceği ithalat sınır ticareti hakkı olan her farklı ülke için 150 milyon dolar ile limitlendirilmiştir. İlgili limit 75 milyonu tarım ürünleri ve 75 milyonu sanayi ürünleri olmak üzere iki farklı kategoride sınırlandırılmıştır. Kategoriler içinde bulunan ürünler 2021/4874 sayılı karar ile birlikte, şehirler için yıllık olarak belirlenen ithalat limitinin %5'ini geçmeyecek şekilde sınırlandırılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2021). İlgili karar gereği Sınır Ticareti Belgesi olan ve sınır ticaret merkezlerinden mağaza kiralayarak ithalat yapan esnaflar 30 gün içinde 75 bin dolardan fazla ithalat işlemi yapamamaktadır. Ayrıca ithalat yapılacak ürünler şehrin ithalat yapmasına izin verilen ülke menşeli olmalıdır. Sınır ticaretine izin verilmesinin amaçları şu şekilde sıralanabilir.

- -İhtiyaç duyulan ürünlere daha uygun fiyatlara ulaşılması
- -Bölgede işsizlik oranını azaltmak
- -İş olanakları ile birlikte bölgesel refah seviyesine artırmak
- -İhracat ile birlikte bölgeye döviz girişini sağlamak
- -Gelişme düzeyini arttırmak

- -Kaçakçılığı en az seviyeye getirmek
- -Bölge halkının ürün yelpazesini genişleterek ürünlere ulaşılabilirlik sağlamak

2.4. Ulusal Sınır Kapıları

Türkiye'de bulunan başlıca sınır kapıları Habur Sınır Kapısı, Cilvegözü Sınır Kapısı, Gürbulak Sınır Kapısı, Sarp Sınır Kapısı, Türkgözü Sınır Kapısı, Dilucu Sınır Kapısı, Kapıkule Sınır Kapısı ve İpsala Sınır Kapısı şeklinde sıralanmaktadır. Kapıkule ve İpsala sınır kapıları bir sonraki bölüm olan "Sınır Kenti Olarak Edirne" başlığı altında incelenecek olup kalan sınır kapıları bu bölümde incelenecektir.

2.4.1. Habur Sınır Kapısı

Habur Sınır Kapısı Türkiye- Irak sınırında bulunan gümrük kapılarından biridir ve Türkiye'nin ticari- geçiş kullanımı açısından en büyük üç sınır kapısından biridir. Habur Sınır Kapısı Türkiye'nin Şırnak şehrinin Silopi ilçesinde bulunmaktadır. Habur Sınır Kapısı 1973 yılında Gümrük İdari Memurluğu altında hizmete başlayıp, 1976 yılında Gümrük Müdürlüğü geçtikten sonra 1981 yılında Habur Gümrükler Başmüdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdürmüştür (Habur Gümrük Müdürlüğü, 2024). Habur Sınır Kapısı'nın asıl kurulma sebebi petrol ithalatı yapabilmektedir. Günümüzde yapılan ithalat ve ihracatı belirli bir çerçeve içinde olmayan Habur Sınır Kapısı 2006 ve 2021 yıllarında modernizasyon çalışmaları geçirmiştir. Günümüzde 24 peron ile hizmet vermektedir.

2023 yılında Habur Sınır Kapısı'ndan toplam 3.946.108 adet yerli ve yabancı yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında Habur Sınır Kapısı'ndan yapılan araç giriş- çıkış sayısı ise 1.630.952 iken tır giriş çıkışında birinci konumda olan Habur Sınır Kapısı'na 1.090.802 adet tır giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

2.4.2. Cilvegözü Sınır Kapısı

Cilvegözü Sınır Kapısı Türkiye'nin en uzun kara sınırı bulunan komşusu Suriye ile sınırında bulunmaktadır. Türkiye'nin Hatay ilinin Reyhanli ilçesinde bulunan Cilvegözü Sınır Kapısı 4/1407 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 04.09.1953 tarihinde Gümrük Başmemurluğu adıyla faaliyetlerine başlamasına karşın 1975 yılında 1. Sınıf Gümrük Müdürlüğü'ne yükseltilmiştir. Suriye'de yaşanan savaş sonrasında sınır kapısından sivil araç geçişi yasaklanmıştır. Sınır kapısından geçiş yapabilen araçlar insani yardım götüren araçlar ile sınırlandırılmıştır. 2007 yılında modernizasyon çalışması geçirmiştir. Günümüzde 12 peron ile hizmet vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2021).

2023 yılında Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan toplam 137.734 yerli ve yabancı yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında Cilvegözü Sınır Kapısı'nda yapılan araç giriş- çıkış sayısı 229.823 iken tır giriş- çıkış sayısı 217.603'tür (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

2.4.3. Gürbulak Sınır Kapısı

Gürbulak Sınır Kapısı Türkiye'nin İran sınırında bulunmaktadır. Gürbulak Sınır Kapısı Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinde bulunmakla birlikte 07.06.1937 tarihli 325 sayılı yasa ile açılmıştır. Sonrasında 04.09.1953 tarihli 4/1407 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile gümrük kapısı sayılmıştır (Gürbulak Gümrük Müdürlüğü, 2024). Gürbulak Sınır Kapısı'nın toplam iş hacminin 80%'lik kısmı yolcu giriş- çıkışı ve ticari taşımacılıktır. Günümüzde yenilenme çalışmaları devam eden Gürbulak Sınır Kapısı'nın peron sayısı çalışmalar sonunda 16 adet tır ve 4 adet taşıt olmak üzere toplam 20 adete çıkarılacaktır.

2023 yılında Gürbulak Sınır Kapısı'ndan 1.085.758 adet yerli ve yabancı yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). Gürbulak Sınır Kapısı'ndan 2023 yılında yapılan araç giriş- çıkış sayısı 292.549 iken tır giriş- çıkış sayısı 234.034'tür (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

2.4.4. Dilucu Sınır Kapısı

Dilucu Sınır Kapısı Türkiye'nin Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile sınırında bulunmaktadır. Iğdır şehrinin Aralık ilçesinde bulunan sınır kapısı 22.05.1992 yılında çıkan 92/3065 Sayılı Kararname ile kurulmakla birlikte 1. Sınıf Gümrük Müdürlüğü yapılmıştır. 2014-2015 yılında modernizasyon işlemleri geçirmiştir. Dilucu Sınır Kapısı'nda ithalat işlemleri bulunmamaktadır. Sınır kapısında ihracat işlemleri, turistik araç giriş- çıkış, transit kullanım gibi işlemler yapılmaktadır. Günümüzde 9 peron ile hizmet vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023).

2023 yılında Dilucu Sınır Kapısı'ndan 678.484 adet yerli ve yabancı yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). Dilucu Sınır Kapısı'ndan 2023 yılında yapılan araç giriş-çıkış sayısı 277.856 iken tır giriş- çıkış sayısı 138.417'dir (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

2.4.5. Sarp Sınır Kapısı

Sarp Sınır Kapısı Türkiye ile Gürcistan arasında bulunan sınır kapısıdır. Artvin şehrinin Kemalpaşa ilçesinde bulunan ve 1949 yılında gümrük binası inşa edilen sınır kapısı 15.07.1988 tarihinde yapılan anlaşmalar sonucunda köprü inşaatı yapılarak Uluslararası Karayolu Taşımacılığına açılmıştır. 07.10.1988 tarihli 88/13286 sayılı Bakanlar kurulu kararı ile yolcu giriş- çıkışına da izin verilmiştir. Sarp Sınır Kapısı 2008 yılına kadar Sarp Yolcu Salonu Gümrük Müdürlüğü ve Sarp Gümrük Müdürlüğü olmak üzere iki farklı müdürlük olarak çalışmaya devam etmiştir. 16.12.2008 tarihinde iki farklı müdürlük Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş. altında birleşerek çalışmaya başlamışlardır. 28.11.2016 yılında modernizasyon işleri başlayan sınır kapısı 01.03.2019 tarihinde tekrardan açılış yapmıştır. Günümüzde 32 peron ile hizmet vermektedir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023).

2023 yılında Sarp Sınır Kapısı'ndan 6.332.920 adet yerli ve yabancı yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). Sarp Sınır Kapısı'ndan 2023 yılında yapılan araç giriş- çıkış sayısı 810.332 iken

tır giriş- çıkış sayısı 370.741'dir (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

2.4.6. Türkgözü Sınır Kapısı

Türkgözü Sınır Kapısı Türkiye ve Gürcistan sınırında bulunmaktadır. Ardahan şehrinin Posof ilçesinde bulunan sınır kapısı 25.11.1995 tarihinde faaliyete başlamıştır. 2021 yılında başlayan modernizasyon çalışmaları 2023 yılında sona ermiştir (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2023). Günümüzde 6 peron ile hizmet vermektedir.

2023 yılında Türkgözü Sınır Kapısı'ndan 192.617 yerli ve yabancı yoluc giriş-çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında Türkgözü Sınır Kapısı'ndan 93.680 araç giriş- çıkış yaparken tır giriş çıkış sayısı 68.315'tir (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024)

Tablo 2. 2021-2022-2023 Yılları Yolcu, Araç ve Tır Giriş-Çıkış Sayıları

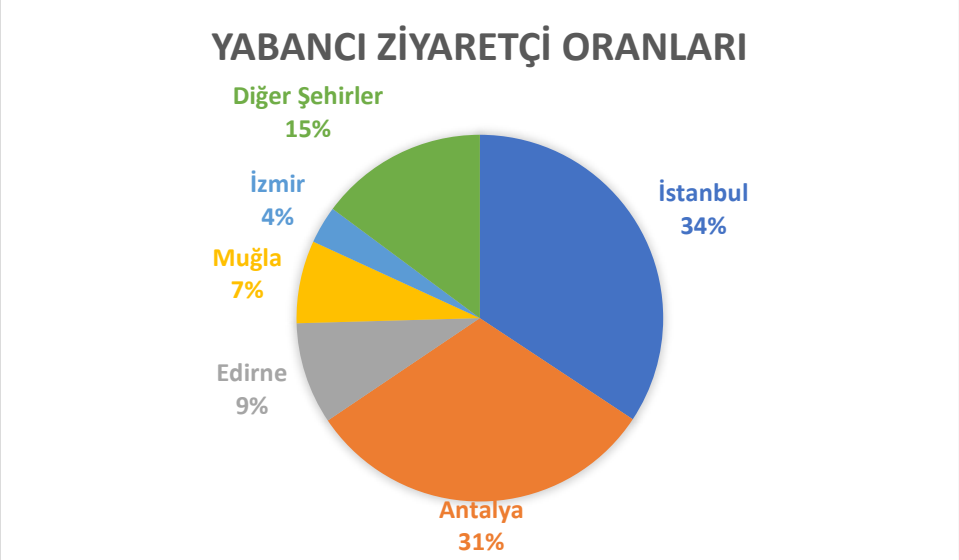
	Habur	Cilvegözü	Gürbulak	Dilucu	Sarp	Türkgözü
2021Yolcu Sayısı	2.991.721	214.517	230.174	345.202	959.533	46.156
2022 Yolcu Sayısı	4.688.541	153.900	946.051	514.750	5.081.473	85.505
2023 Yolcu Sayısı	3.946.108	137.734	1.085.758	678.484	6.332.920	192.617
2021 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	1.067.675	224.608	254.911	66.913	349.128	43.681
2022 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	1.194.871	204.579	261.328	112.519	355.311	34.703
2023 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	1.090.802	217.636	234.034	138.417	370.741	68.315
2021 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	1.482.739	237.923	264.252	130.777	440.540	44.935
2022 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	1.814.892	217.803	318.508	224.077	729.546	45.684
2023 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	1.630.925	229.823	292.549	277.856	810.332	93.680

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu.

2.5. Sınır Kenti Olarak Edirne

Edirne 419.913 nüfusu ile birlikte Türkiye'nin nüfus sıralamasında 48. sırada bulunan şehridir (Toplam Nüfus, 2024). Edirne nüfusunun 46,44%'lük kısmı (194.991) şehir merkezinde yaşamaktadır. Tarihi yapısı ve sınır kenti olması nedeniyle yerli- yabancı ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. 2024 Ocak- Kasım dönemi için turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirler sıralamasında İstanbul (51.01%) ve Antalya' (14.92%) nın ardından üçüncü sırada yer alan Edirne (11.89%) adına ziyaretçilerin önemi oldukça fazladır (Bakanlığı T. C., 2024). 2023 yılında Edirne'yi ziyaret eden turist sayısı karayolu kullanan 4,694,216, demiryolu kullanan 21.124, denizyolu kullanan 240 olmakla birlikte toplamda 4.715.580'dir. Turistik bölge olmanın yanı sıra Edirne bir tarım bölgesidir. Edirne'nin 61%'lik kısmı tarım alanı, 18%'lik kısmı orman, 9%'luk kısmı çayır mera ve 12%'lik kısmı tarım dışı arazidir. Genel olarak buğday, ayçiçeği ve çeltik tarımı yapılmaktadır. Tarım ve sınır kenti olan Edirne 2022 yılında 147.752 TL ile Türkiye GSYH sıralamasında 25. sıradadır (TÜİK, İl Bazında Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2004-2022, 2023).

Tablo 3. 2024 Ocak- Kasım Dönemi Yabancı Ziyaretçiler Tarafından Türkiye'nin En Çok Ziyaret Edilen Şehirleri

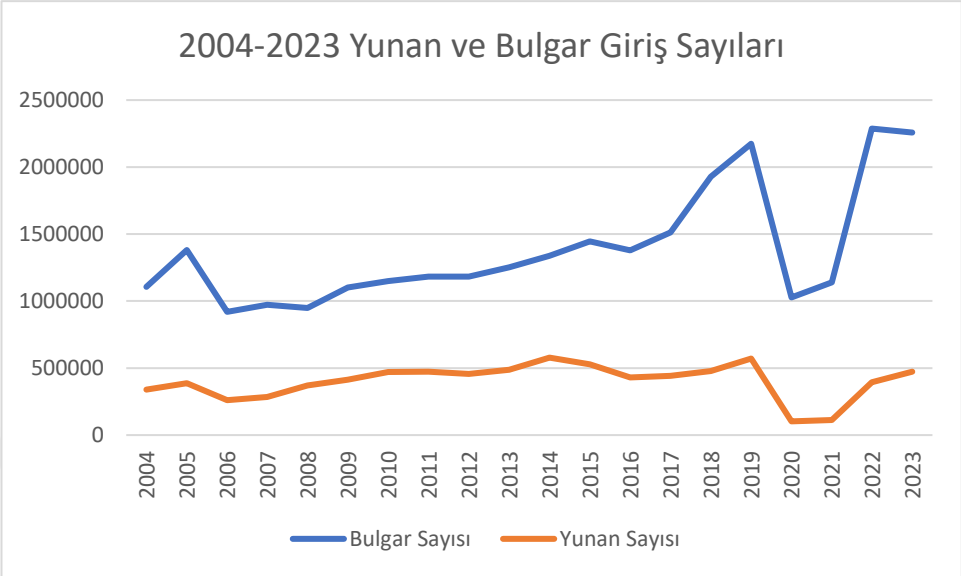
Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır İstatistikleri (Kasım, 2024)

Edirne, Yunanistan ve Bulgaristan'a kara sınırı olan ve Meriç Nehri gibi önemli su yolu da bulunan sınır kentidir. Yunanistan ve Bulgaristan'a sınırı ile birlikte Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı konumundadır. Edirne tarih turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi benzeri sektörlerde turist çekmesinin yanı sıra ziyaretçiler için oldukça geniş bir pazar oluşturmuştur. Özellikle Edirne'nin sınır olan yabancı şehirlerde yaşayan vatandaşlar ulaşımın rahat olması, döviz kurunda yaşanan artış ile birlikte Edirne'den mal- hizmet alımının daha uygun hale gelmesi, ülkeler arasında bulunan anlaşmaların sınır bölgelerinden yapılan mal alım- satımı hakkında kişilere yardımcı olması gibi nedenler alışveriş için Edirne'yi tercih edilebilir kılmaktadır.

Edirne tarihi çarşıları, geniş pazar alanları, alışveriş merkezleri ile birlikte güçlü bir pazar potansiyeli oluşturmaktadır. Günübirlik gelen ziyaretçiler ile tur ile birlikte gelen ziyaretçilerin farklı ticaret alışkanlıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Tur ile gelen ziyaretçilerin kültür turizmi yaparken genel olarak tarihi çarşılar ve pazar alanlarından alışveriş yaptıkları gözlemlenirken, temel ihtiyaç ticareti amaçlı gelen ziyaretçilerin alışveriş merkezlerini tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Alışveriş alanlarına turizme yönelik düzenlemelerin yapılmaması işletmelerin kazançlarını negatif yönlü etkilemektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda ziyaretçilerin Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri yoğunluklu olarak Türkiye'ye geldikleri ve kış aylarında geliş sayılarının azaldığı ancak her zaman devam ettiği görülmüştür (Özcan & Taş, Sınır Ticareti ve Bölgesel Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Etkisi, 2017). Ziyaretçilerin geliş sayıları Edirne özelinde incelendiği zaman 2023 yılı Ocak ayında Edirne'ye 2.005.967, Şubat ayında 1.870.414 ziyaretçi giriş yapmıştır. 2023 yaz ayları incelendiğinde ise Haziran ayında 5.584.021, Temmuz ayında 7.148.044 ziyaretçinin Edirne'ye giriş yaptığı gözlemlenmiştir (TÜİK, Turizm Edirne, 2024).

Edirne'de dördü karayolu sınır kapısı ve bir tanesi demiryolu sınır kapısı olmak üzere beş adet sınır kapısı bulunmaktadır. Kapıkule ve Hamzabeyli sınır kapıları Bulgaristan'a karayolu sınır kapılarıdır. Pazarkule ve İpsala sınır kapıları Yunanistan'a karayolu sınır kapısı iken Uzunköprü Sınır Kapısı Yunanistan'a demiryolu sınır kapısıdır.

Tablo 4. Edirne Giriş Yapan Yunan- Bulgar Sayıları

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu.

04.09.1953 tarihinde sınır kapısı statüsü alan Kapıkule Sınır Kapısı 403.900m²'lik saha alanı ile Avrupa'nın en büyük sınır kapısı konumundadır. Yolcu işlemleri için 12 giriş peronu ve 7 çıkış peronu olmak üzere 19 peronda hizmet verilmektedir. Tır işlemleri için ise 5 giriş peronu ve 7 çıkış peronu olmak üzere toplam 12 peron kullanılmaktadır (Kapıkule Gümrük Müdürlüğü, 2024). Avrupa'nın en yoğun ve Dünya'nın ikinci en yoğun sınır kapısı konumunda olan Kapıkule Sınır Kapısı, Türkiye'nin Avrupa ile yaptığı karayolu ticaretlerinin geçiş noktasıdır. 2023 yılında Kapıkule Sınır Kapısı'ndan 985,952'si tır olmak üzere toplamda 3.027.506 araç geçmiştir (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024). 2023 yılında Türkiye'ye giriş çıkış yapan araçların yaklaşık %30'luk kısmı Kapıkule Sınır Kapısı'ndan giriş- çıkış yapmıştır. 2023 yılında Kapıkule Sınır Kapısı'ndan giriş- çıkış yapan yolcu sayısı ise 8.104.408'dir (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024).

Tablo 5. 2023 Yılında Kapıkule Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları

Milliyeti	Giriş	Milliyeti	Giriş
Bulgaristan	1.588.052	Ukrayna	104.309
Almanya	302.984	Hollanda	81.170
Sırbistan	135.957	Fransa	74.961
Romanya	123.739	Avusturya	74.249

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu

27.01.2005 tarihinde açılan Hamzabeyli Sınır Kapısı 2009 ve 2020 yıllarında modernizasyon işlemleri görmüştür. 172.000 m²'lik saha alanına sahip olan Hamzabeyli Sınır Kapısı'nda yolcu için 4 giriş ve 4 çıkış olmak üzere 8 adet peron, tır için 6 giriş 6 çıkış olmak üzere 12 peron bulunmaktadır (Hamzabeyli Gümrük Müdürlüğü, 2024). 2023 yılında Hamzabeyli Sınır Kapısı'ndan 2.328.664 yolcu giriş-çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında Hamzabeyli Sınır Kapısı'ndan giriş çıkış yapan toplam araç sayısı 1.013.951 iken araçların 473.391 adeti tır sınıfıdır (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

Tablo 6. 2023 Yılında Hamzabeyli Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları

Milliyeti	Giriş	Milliyeti	Giriş
Bulgaristan	537.701	Rusya	14.359
Romanya	183.783	Almanya	11.201
Ukrayna	51.761	Gürcistan	7.797
Moldova	37.362	Hollanda	3.808

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu

Pazarkule Sınır Kapısı 20 Nisan 1952 tarihinde açılmıştır. 2021 yılında Yap-İşlet- Devret kapsamında modernizasyon çalışmaları başlayan Pazarkule Sınır Kapısı 14.03.2023 tarihinde yenilenmiş haliyle hizmete başlamıştır. Pazarkule Sınır Kapısı 3 giriş ve 3 çıkış olmak üzere toplam 6 peronda hizmet vermektedir (Pazarkule Gümrük Müdürlüğü, 2024). 2023 yılında Pazarkule Sınır Kapısı'ndan 2023 yılında 675.393

yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında Pazarkule Sınır Kapısı'ndan 253.040 araç giriş-çıkış yaparken araçların 3.269 adeti tır- çekici- dorse sınıfındandır.

Tablo 7. 2023 Yılında Pazarkule Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları

Milliyeti	**Giriş**	**Milliyeti**	**Giriş**
Yunanistan	159.552	Romanya	1.708
Bulgaristan	38.823	Fransa	1.580
Almanya	6.736	Belçika	1.127
Hollanda	1.765	Avusturya	850

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu

İpsala Sınır Kapısı 10.07.1961 yılında kurulmuştur. 1976 yılında Gümrük Müdürlüğü'ne yükseltilen İpsala Sınır Müdürlüğü 2021 yılında modernizasyon işlemi görmüştür. 198.000 m²'lik saha alanına sahip olan İpsala Sınır Kapısı'nda yolcu için 4 giriş ve 4 çıkış olmak üzere toplam 8 adet peron, tır için 5 giriş ve 5 çıkış olmak üzere toplam 10 adet peron bulunmaktadır (İpsala Gümrük Müdürlüğü, 2024). 2023 yılında İpsala Sınır Kapısı'ndan 2.517.455 yolcu giriş- çıkış yapmıştır (Bakanlığı T. C., Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları, 2024). 2023 yılında İpsala Sınır Kapısı'ndan giriş- çıkış yapan toplam araç sayısı 839.048 iken araçların 186.674 adeti tır- çekici- dorse sınıfındadır (Bakanlığı T. C., 2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları, 2024).

Tablo 8. 2023 Yılında İpsala Sınır Kapısı'ndan En Çok Giriş Yapan Ülkeler ve Giriş Sayıları

Milliyeti	**Giriş**	**Milliyeti**	**Giriş**
Yunanistan	309.559	Arnavutluk	31.668
Kuzey Makedonya	117.642	Fransa	26.077
Bulgaristan	86.918	Gürcistan	11.013
Almanya	41.122	Hollanda	8.394

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu

Yerli halkın ziyaretçiler hakkında olan tutumu oldukça önemlidir. Çünkü bölgelerde tarihi ya da kültürel zenginlikler olsa da, halkın benimsemediği bir sektörün bölgede gelişmesi olası değildir (Boyacıoğlu, Turizm Sektörünün Edirne İline Sosyo-Ekonomik Katkısı ve Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı, 2002). Yapılan araştırmaların sonucunda Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne'ye olumlu yönde etki ettiği görüşünün halk tarafından benimsenmiş olduğu gözlemlenmiştir (Boyacıoğlu, Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının İncelenmesi: Edirne'de Yunan ve Bulgar Ziyaretçilerin Etkilerine Yönelik Bir Araştırma, 2019). Bu durumda ziyaretçi gelişinde süreklilik ve gelen ziyaretçilerin günübirlik yerine konaklamayı cazip hale getirerek bölgede daha çok zaman geçirmeleri ve farklı pazarlara da katkıda bulunmaları sağlanmalıdır.

Edirne'ye alışveriş amacı ile gelen turist sayısının artması yerel pazarı da etkilemektedir. Ziyaretçilerin de Edirne pazarında talep oluşturması ile birlikte tercih ettikleri ürün pazarı genişlemektedir. Ziyaretçilerin döviz gücü ile birlikte alım işlemlerini fazlalaştırması Edirne pazarını canlandırmaktadır. Ticaret amacıyla Edirne'yi ziyaret eden turistler alışveriş pazarının yanı sıra, otopark, ulaşım, konaklama gibi bir çok sektöre de talep oluşturmaktadır. Özellikle pandemi döneminde enflasyon artışı, pazarda yaşanan durağanlık ve döviz kuru artışı gibi nedenler Edirne esnafı üzerinde negatif yönlü bir etki yaratmıştır. İlgili dönem sonrasında yaşanan Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin sık ziyaretleri ve alışveriş işlemleri Edirne esnafı açısından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 9. 2020-2021-2022-2023 Yılları Edirne Yolcu, Araç ve Tır Giriş-Çıkış Sayıları

	Kapıkule	Hamzabeyli	Pazarkule	İpsala
2020 Yolcu Sayısı	1.938.915	560.387	45.805	381.966
2021 Yolcu Sayısı	5.392.795	1.255.367	92.369	618.594
2022 Yolcu Sayısı	7.880.243	2.191.082	432.311	1.819.564
2023 Yolcu Sayısı	8.104.408	2.328.664	675.393	2.517.455
2020 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	669.716	240.803	286	138.787
2021 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	869.935	373.769	403	175.070
2022 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	961.223	462.170	1.189	194.202
2023 Giriş-Çıkış Yapan Tır Sayısı	985.952	473.391	3.226	186.674
2020 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	1.574.968	428.921	31.733	236.648
2021 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	2.243.034	657.977	33.508	319.427
2022 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	2.868.535	967.802	158.006	653.088
2023 Giriş- Çıkış Yapan Toplam Araç Sayısı	3.027.506	1.013.951	253.040	839.048

Kaynak: TÜİK verileri çerçevesinde yazar tarafından oluşturuldu

Edirne'de 2023 yılı özelinde dört farklı sınır kapısından toplamda 5.133.545 adet araç giriş- çıkış yapmıştır. İlgili araçların 1.649.243 adeti tır kapsamındadır. 2023 yılında Edirne'ye Kapıkule, Hamzabeyli, Pazarkule ve İpsala Sınır Kapılarından giriş-çıkış yapan toplam yolcu sayısı ise 13.625.920'dir

III. BÖLÜM
EDİRNE'DE YUNAN VE BULGAR ZİYARETÇİLERİN EKONOMİK ETKİLERİNE YÖNELİK ANALİZ BULGULARI

Bu çalışmada Türkiye'nin Avrupa'ya açılan iki stratejik kapısına ev sahipliği yapan Edirne'ye gelen yabancı ziyaretçilerin bölgeye yaptığı ekonomik katkıların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma; Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne ekonomisine etkisine odaklanmıştır.

Çalışmada Edirne'nin kişi başı gayrisafi yurt içi hasılası ile Edirne'ye giriş yapan Yunan ve Bulgar ziyaretçi sayıları, turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları ve belediye belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları değişkenleri kullanılmıştır ve aralarındaki ilişki test edilmiştir. İlgili değişkenlerin kullanılmasının amacı Edirne'ye Yunan- Bulgar vatandaşlarının gelme yoğunluğunun ve ziyaretçilerin konaklama yapmalarının Edirne ekonomisine etkisini araştırmaktır.

Değişken	Kısaltması	Veri Kaynağı
Kişi Başı Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (Edirne)	KBGSYH	TÜİK
Edirne'ye Giriş Yapan Yunan ve Bulgar Ziyaretçi Sayısı	YBS	TÜİK
Turizm Belgeli Konaklama Tesisleri	YGS	TÜİK
Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri	BBYGS	TÜİK

Modelde bağımlı değişken olarak Edirne'nin kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla verileri, bağımsız değişken olarak Edirne'ye giriş yapan Yunan ve Bulgar ziyaretçi sayıları, turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları ve belediye belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları değişkenleri seçilmiştir. Veriler Edirne'nin 2005-2022 yıllarını ve arasını kapsamaktadır. Analizde kullanılan veriler TÜİK tarafından düzenlenmiş ve elde edilmiştir.

Çalışmada Shin, Smith ve Pesaran tarafından 1996 yılında geliştirilen Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif Sınır Testi (ARDL) kullanılmıştır. Autoregressive Distributed Lag (ARDL) modeli, uzun ve kısa dönem sonuçlarını birlikte

gösterebilmektedir. Örneklem sayılarının az olması durumunda da güvenilir sonuçlar vermesi ve hem değişkenlerin seviyesinde I(0) hem birinci fark I(1) seviyesinde durağanlık durumuna bağlı olmadan kullanılabilmesi ARDL modelinin güçlü özelliklerindendir. Ancak ARDL kullanabilmek için ikinci dereceden I(2) değişkenlerin durağan olmaması gerekmektedir. ARDL eşbütünleşme durumunu belirtmek amacı ile geliştirilmiştir. ARDL modeli genel olarak

$$Y_t = \alpha + \sum_{i=1}^{p} \beta_i Y_{t-i} + \sum_{j=0}^{q} \gamma_j X_{t-j} + \epsilon_t$$

- Yt; bağımlı değişken,
- Xt ; bağımsız değişken,
- α; sabit terim,
- βi ve γj gecikme katsayıları,
- ϵt ; hata terimidir.

şeklinde ifade edilmektedir.

Model, bağımsız değişkenlerin uzun dönem ve kısa dönem olarak ilişkilerini analiz ederken, bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini de analiz etmektedir. ARDL modelinin sık kullanılmasının başlıca nedenlerinden biri farklı entegrasyon seviyelerinde kullanılabilmesidir. ARDL testi farklı modellerde yeterli görülmeyen değişken sayısı durumlarında bile güvenilir sonuçlar verebilmektedir.

$$KBGSYH_t = \beta_0 + \beta_1 YBS_t + \beta_2 YGS_t + \beta_3 BBYGS_t + e_t$$

KBGSYH- kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla verisini, YBS- Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne'ye giriş sayılarını, YGS- turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayılarını ve BBYGS- belediye belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayılarını göstermektedir. YBS, YGS ve $BBYYGS$ değişkenleri düzeyde durağan olurken; $KBGSYH$ değişkeninin birinci sıra fark sıra durağan olduğu belirlendiğinden ve değişkenlerin uzun/kısa vadeli etkilerini elde edebilmek adına ARDL modeli tercih edilmektedir.

3.1. Bulgular

Tablo 10. ARDL (1,3,3,3) Modeli Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı
KBGSYH(-1)	2.714588**
YBS	0.237030**
YBS(-1)	1.298491**
YBS(-2)	0.446373**
YBS(-3)	0.266031**
YGS	0.425963**
YGS(-1)	-0.193067**
YGS(-2)	0.162389**
YGS(-3)	0.086848**
BBYGS	0.058562**
BBYGS(-1)	-0.150153**
BBYGS(-2)	-0.111018**
BBYGS(-3)	0.179756**
C	-0.380361**

*,**,*** sırasıyla 1%, 5%, 10% önem düzeyini göstermektedir.

AIC kriterine göre en uygun ARDL modeli Tablo 10 sonuçlarına göre ARDL(1,3,3,3) olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişken KBGSYH, yöntem ARDL'dir. Bağımlı değişkenin maksimum gecikme uzunluğu 1 gecikmeden seçilmiştir. Bağımsız değişkenler BBYGS, YBS ve YGS olmak üzere maksimum 4 gecikmeden otomatik seçilmiştir. Model seçim kriteri AIC'dir. C'nin bulunduğu içinde sabit bulunduran model kullanılmıştır. Katsayılar incelendiğinde tahmini katsayıların anlamlı olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 11. Serisel Korelasyon ve Değişen Varyans Testleri

Breusch- Godfrey Serisel Korelasyon Testi		**Breusch- Pagan- Godfrey Değişen Varyans Testi**	
F istatistiği	2.007118	F istatistiği	2.412523
P.F(2,4)	0.2491	P.F(8,7)	0.1315
P.Chi²(2)	0.0182	P.Chi²(8)	0.1631
		Jarque- Bera	0.177829
		Olasılık	0.914924

Tablo 11'de ARDL(1,3,3,3) modelinde 2 gecikmeye kadar serisel korelasyon testi için F= 2.007118 ve P= 0.2491 şeklinde hesaplanmıştır. P> 0.01 olduğu için 2 gecikmeye kadar yokluk hipotezi %1 önem düzeyine göre reddedilmeyecektir. Bu nedenle modelin serisel korelasyon sorunu olmadığını ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11'de ARDL(1,3,3,3) modelinde değişen varyans testi için F= 2,412523 ve P=0.1315 şeklinde hesaplanmıştır. P> 0.1 olduğu için %10 önem düzeyine göre yokluk hipotezi reddedilmeyecektir. Bu nedenle modelde değişen varyans sorunu olmadığı ortaya çıkmaktadır.

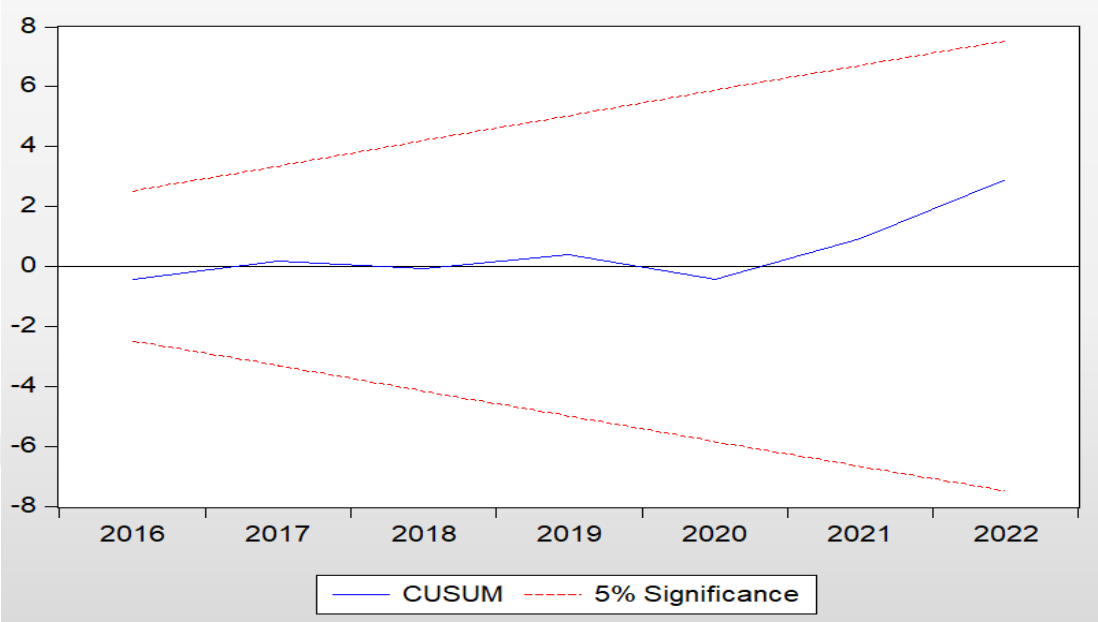
ARDL(1,3,3,3) modelinin normallik testi için JB= 0.177829 ve P= 0.914924 şeklinde hesaplanmıştır. P>0.05 olduğu için %5 önem düzeyine göre kalıntıların normal dağıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12. Spesifikasyon Testi

Ramsey RESET testi	**Değer**	**Olasılık**
T istatistiği	3.323158	0.0159
F istatistiği	11.04338	0.0159

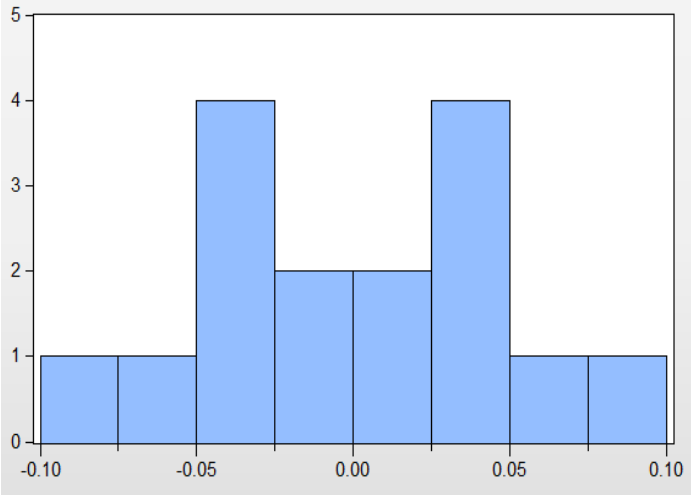
ARDL(1,3,3,3) modelinde test için F= 11.04338 ve P= 0.0159 olarak hesaplanmıştır. P>0.01 olduğu için %1 önem düzeyine göre spesifikasyon hatası olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 13. ARDL(1,3,3,3) için CUSUM grafiği

Tablo 13'te bulunan kesikli çizikler %95 güven sınırını gösterirken, düz çizgi ise parametre tahminlerini göstermektedir. Tahminlerin güven sınırları içinde olması nedeniyle tahminlerde istikrar koşulunun sağlandığı söylenebilmektedir.

Tablo 14. Normallik Testi

Tahmin edilen ARDL (1,3,3,3) modelinin normallik testi için JB= 0.177829 ve P= 0.914924 şeklinde hesaplanmıştır. P>0.05 olduğu için %5 önem düzeyine göre kalıntıların normal dağıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15. Uzun Dönem Tahmini

	Katsayı
YBS	-0.479660*
YGS	-0.097048**
BBYGS	0.047713**

*,**,*** sırasıyla 1%, 5%, 10% önem düzeyini göstermektedir.

Tablo 15 sonuçlarına göre bütün katsayılar anlamlıdır. YBS ve YGS değişkenleri pozitif etkili ve anlamlı iken BBYGS değişkeni negatif etkili ve anlamlıdır.

Tablo 16. Sınır Testi Sonuçları

F İstatistiği	**5.1533023**	**Gerçek Örnek Sayısı**	**16**
Anlamlılık Düzeyleri	Alt Sınır Kritik Değer I(0)	Üst Sınır Kritik Değer I(1)	
10%	3.008	4.15	
5%	3.71	5.018	
1%	5.333	7.063	
T İstatistiği		3.926539	
Anlamlılık Düzeyi	Alt Sınır Kritik Değer I(0)	Üst Sınır Kritik Değer I(1)	
10%	-2.57	-3.46	
5%	-2.86	-3.78	
2.5%	-3.13	-4.05	
1%	-3.43	-4.37	

Tablo 16'da F- Sınır testi için F değeri 5.1533023 şeklinde hesaplanmıştır. Analiz 16 değerin sonucuyla elde edilmiştir. F>I(1) olduğu için eşbütünleşme olmadığına dair yokluk hipotezi reddedilecektir (0.01 adına üst kritik değer= 7.063, 0.05 adına üst kritik değer= 5.018 ve 0.1 adına üst kritik değer 4.15). Seriler F sınır testine göre eşbütünleşik durumda olmasına rağmen eşbütünleşmenin geçerlilik durumunu Model 3 kullanıldığı için sınamak gerekmektedir. T- Sınır testi için t istatistiği değeri 3.926539 şeklinde hesaplanmıştır. Değerlerin mutlak değerleri

alınarak karşılaştırılması yapıldığı zaman (örneğin %5 yanılma düzeyi adına 3.926539> 3.78) eşbütünleşmenin geçerli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 17. Kısa Dönem Tahmini

Değişken	Katsayı	Std. Hata	T istatistiği	Olasılık
C	-0.352149*	0.069676	-5.054075	0.0015
D(YBS)	0.363374*	0.074549	4.874278	0.0018
D(YGS)	0.324337*	0.069442	4.670601	0.0023
D(YGS(-1))	-0.025843	0.049450	-5.378406	0.0010
D(BBYGS)	-0.025843***	0.028961	-0.892325	0.4019
CointEq(-1)	-2.422041*	0.446332	5.426549	0.0010
R^2: 0.945042	F istatistiği: 34.39139		P. F istatistiği: 0.000005	
Düzeltilmiş R^2: 0.917563	Durbin- Watson istatistiği: 3.215815			

*,**,*** sırasıyla 1%, 5%, 10% önem düzeyini göstermektedir.

Tablo 17'de kısa dönem adına regresyon sonuçları yer almaktadır. EC_{t-1}= -2.422041 şeklinde hesaplanmıştır. Hata düzeltmenin sorunsuz şekilde çalışabilmesi için katsayının anlamlı ve negatif olması gerekmektedir. -2.422041 olan katsayı negatiftir ve katsayıya ait t= 5.426549 şeklinde hesaplanmıştır. Sonuçlara göre YBS ve YGS değişkenleri anlamlı sonuç verirken BBYGS değişkeninin verdiği sonuç anlamlı değildir. Hata düzeltme katsayısının anlam kazanması adına t-sınır testine ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 18. T-Sınır Testi Sonuçları

F istatistiği: 5.153302		K: 3
Anlamlılık Düzeyi	Alt Sınır Kritik Değer I(0)	Üst Sınır Kritik Değer I(1)
10%	2.72	3.77
5%	3.23	4.35
2.5%	3.69	4.89
T istatistiği 5.426549		
Anlamlılık Düzeyi	Alt Sınır Kritik Değer I(0)	Üst Sınır Kritik Değer I(1)
10%	-2.57	-3.46
5%	-2.86	-3.78
2.5%	-3.13	-4.05
1%	-3.43	-4.37

Tablo 18’de kullanılan t değeri, anlam düzeylerinin üst kritik sınırlarının mutlak değerlerinden büyük olduğu için (1%= 5.426549>4.37, 2.5%= 5.426549>4.05, 5%= 5.426549>3.78, 10%= 5.426549> 3.46) hata düzeltme katsayısının anlamlı olduğu ve eşbütünleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kısa dönemde yaşanacak sapmaların 1/ 2,42= 0,41 yıl sonra düzelerek uzun dönem dengesine varacağı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Edirne kültürel birikimi ve Avrupa'ya açılan sınır kenti konumu nedeni ile çok sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Turistlerin uğrak noktası olması nedeni ile Edirne ziyaretçilerin şehirde yaptığı ticaret açısından da dikkat çekmektedir. Özellikle Avrupa'ya erişilebilirliğinin kolay ve hızlı olması ile Edirne, farklı birçok ülkeden ziyaretçi için geçiş noktası konumundadır.

Çalışmanın amacı; sınır ötesi ekonomik hareketliliğinin Edirne için bir kalkınma stratejisi alternatifi olup olamayacağının ve Edirne kenti özelinde Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin yerel ekonomiye etkisinin araştırılmasıdır.

Çalışmada Edirne'nin kişi başı gayrisafi yurt içi hasılası ile Edirne'ye giriş yapan Yunan ve Bulgar ziyaretçi sayıları ve konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları arasındaki ilişki durumunun analiz edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada uzun ve kısa dönem nedenselliğini araştırabilmek amacı ile Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif Sınır Testi (ARDL) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki ARDL modeli, serisel korelasyon ve varyans testleri, spesifikasyon testi, CUSUM grafiği, normallik testi, uzun dönem tahmini, sınır testi, kısa dönem tahmini ve t- sınır testi ile test edilmiştir. Kısa dönem analiz sonuçlarına göre; Edirne'ye giriş yapan Yunan-Bulgar ziyaretçi sayıları ve turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları değişkenlerinin kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla üstünde pozitif ve anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Model doğrultusunda Edirne'yi ziyaret eden Yunan ve Bulgar turistlerin sayılarını artırmak yönünde yatırımlar yapılması sınır ötesi hareketliliğin etkisini arttırıcı ve yerel ekonomiyi güçlendirici etkileşim yarattığından dolayı adına çalışma önerisi olarak sunulmaktadır. Ayrıca turizm belgeli işletmelerde kalan yabancıların kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla değişkenine pozitif yönde etkisi tespit edildiği için ziyaretçilerin günübirlik durumdan çıkıp ve konaklama yapacak şekilde yönlendirilmesi amacı ile gerekli politikaların geliştirilmesi önceliklendirilmesi önem arz etmektedir.

Uzun dönem analiz sonuçlarına göre turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları ve belediye belgeli konaklama tesislerinde kalan yabancı sayıları değişkenlerinin anlamlı ve kişi başı gayrisafi yurt içi hasılayı pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda turistleri günübirlik ziyaretten çıkarma çabalarının yanı sıra belediye belgeli konaklama alanlarının talep yaratıcı şekilde düzenlenmesi ekonomik etkinliğinin arttırılması için önerilmektedir. Edirne'deki konaklama altenatiflerinin geliştirilmesi bu konuda bir çözüm olarak görülebilir. Buna ilaveten Edirne'nin mevcut birçok kültürel, çevresel ve tarihi değerinin vurgusu yapılarak programlı bir turizm tanıtma faaliyeti yapılması da önem arz etmektedir.

Çalışmada yapılan analizler sonucunda belirlenen değişkenlerin Edirne ekonomisine kısa ve uzun dönemde pozitif yönde etki ettiği tespit edilmiştir. Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne ekonomisine yarattığı pozitif katkı ve ilgili durumun sürdürülebilir olması için para politikalarının istikrarı ve etkinliği önemlidir. Karar alıcı kişi, grup ve kurumları içeren merkez ile, merkezin aldığı kararlardan doğrudan etkilenen çevre aktörleri arasındaki kimi zaman çatışmayı kimi zaman iş birliğini içeren ilişkileri çözümleyen yapısal bir model olan ve Edward Shils tarafından bulunan merkez-çevre teorisi (Çolak, 2009), çalışma bulguları ile uyumlu sonuçlar göstermektedir.

Çalışmada sınır ötesi hareketlilik kapsamında Yunan ve Bulgar ziyaretçilerin Edirne ekonomisine etkisine dikkat çekerek, yerel ekonomi açısından önemi vurgulanmaktır. Bu çalışma sınır bölgeleri arasında yasal ekonomik ilişkilerin gelişmesi için gerekli yönetişim stratejileri oluşmamış olsa bile bireylerin bu sorunu aşarak ekonomik etkileşimi üreten stratejileri geliştirdiklerini göstermiştir. Ancak yoğun sınır ötesi ekonomik ilişkiler her zaman güçlü ve sürdürülebilir hareketlilik inşa edememektedir. Sınır bölgelerinde ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlayan sürdürülebilir işbirlikleri ancak destekleyici politikalar ve uluslararası, ulusal ve yerel aktörlerin aktif katılımı ile gerçekleşebilmektedir.

Sınır ötesi hareketliliğin Edirne açısından olumlu ekonomik etkileşimler yarattığı belirlenmiş olması nedeni yapılması gerekenleri kapsayan bir politika önerisi geliştirmek anlamlı olacaktır:

- Yönetsel reform: sınır konularını destekleyici ve düzenleyici yasal çerçevelerin karşılıklı anlaşmalarla kurulması ve kurumsallaştırılması,
- Eşgüdüm içinde çalışan kurumlar: çatışmaları çözmek ve kısa sürede karar almak için kamu otoritesi niteliğinde bir kurumsallaşmaya gidilmesi,
- Kurumsal örgütlenme: uzlaşma ve işbirliği sürecinde her bir aktörün karşılığını bulabilmesi için yeni kurumsal örgütlenmenin kurulması,
- Sınır ötesi projelerin teşvik edilmesi: kısa ve uzun dönemli projelerin geliştirilmesi,
- Ortak bilgi erişimi : tüm sınır ötesi tüm paydaşların faydalanabileceği bir bilgi alanının oluşturulması.

Çalışma Edirne verileri ile sınırlı olmakla birlikte gelecek araştırmalara kaynak olmak açısından önemlidir. Edirne özelinde bulunan verilerin sınırlı olması durumuna da farkındalık yaratarak, yabancı ziyaretçiler ve Edirne hakkındaki çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

Ahmed, R. R., Ghauri, S. P., Vveinhardt, J., & Streimikiene, D. (2018). An Empirical Analysis of Export, Import, and Inflation: A Case of Pakistan. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 117-130.

Aktaş, C. (2009). Türkiye'nin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35-47.

Alkan, C. (2015). Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 6692-6710.

Altun, T. (2014). Türkiye'de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmaları: 1950-2010. *Marmara Ünivesitesi İ.İ.B Dergisi*, s. 47-69.

Antara, M., & Sumarniasih, M. S. (2017). Role of Tourism in Economy of Bali and Indonesia. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 34-44.

Ayhan, F. (2018). Türkiye Ekonomisinde İhracat, İthalat ve İstihdam Düzeyi İlişkisinin Uygulamalı Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 115-135.

Ayvenli, O. (2008). Yerel Yönetim Vergileri, Türkiye'de Yerel Yönetim Vergi Çeşitleri Üzerine Bir İnceleme.

Bağcı, E. (2019). Merkez Bankası Politika Faiz Oranı ve Döviz Kuru İlişkisi: Türkiye Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 325-348.

Bakanlığı, T. C. (2024). *2023 Yılı Kara Kapılarına ve Araç Türlerine Göre Araç Giriş-Çıkış Sayıları.*

Bakanlığı, T. C. (2024). *Azerbaycan Ülke Raporu.* Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Bakanlığı, T. C. (2024). *Bulgaristan Ülke Profili.* Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Bakanlığı, T. C. (2024). *Gürcistan Ülke Raporu.* Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Bakanlığı, T. C. (2024). *İran Ülke Raporu.* Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Bakanlığı, T. C. (2024). *Kara Gümrük Kapılarına Göre Yolcu Sayıları.* Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı.

Bakanlığı, T. C. (2024). *Sınır İstatistikleri Aylık Bülteni Kasım.* Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bakanlığı, T. C. (2024). *Yunanistan Ülke Profili.* Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

Balta, N. (2020). Edirne Kasidesi'nin Muhtevası Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Language and Literature Studies,* 355-368.

Bayraç, H. N. (1988). Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Destekleme Alımları ve Taban Fiyat Politikalarının Geleneksel İhraç Ürünleri Üzerinde Etkisi.

Bilgiçli, İ., & Altınkaynak, F. (2016). Turizm Endüstrisinin Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi; Ekonomi Paradigmasıyla Yaklaşım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi,* 560-580.

Birinci, Y. (1989). Enflasyon, Para Politikası ve Stratejileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası,* s. 19-30.

Boyacıoğlu, E. Z. (2002). Turizm Sektörünün Edirne İline Sosyo-Ekonomik Katkısı ve Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı. *Yüksek Lisans Tezi*.

Boyacıoğlu, E. Z. (2019). Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının İncelenmesi: Edirne'de Yunan ve Bulgar Ziyaretçilerin Etkilerine Yönelik Bir Araştırma. *Social Sciences Research Journal,* 111-125.

Canada. (2023). Office of the United States Trade Representative: ustr.gov adresinden alındı

Corak, M. (2016). *Economic Mobility*. The Stanford Center on Poverty and Inequality.

Corpo, B. D., Gasparino, U., Bellini, E., & Malizia, W. (2008). Effects of Tourism Upon the Economy of Small and Medium-Sized European Cities. Cultural Tourist and "The Others". *Fondazione Eni Enrico Mattei*, 4-47.

Çatalbaş, N. (2021). The Realationship Among Import, Export and Real Exchange Rate in Turkey. *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 49-72.

Çeken, H., Yılmaz, G. Ö., & Ertürk, N. (2018). Arap Ülkelerinden Gelen Turistlerin Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Algısı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 401-414.

Çetin, M. Ö. (2016). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 67-101.

Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Analizi. (2024). Kolay İhracat: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/cin-halk-cumhuriyeti adresinden alındı

Çınar, S., & Yılmazer, M. (2015). Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belirleyici ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* s. 55-78.

Çoban, B., Firuzan, E., & Oğuzhan, A. (2018). Farklı Varyanslık ve Yapısal Kırılmalar Altında Ekonomik Büyüme İle Turizm İlişkisinin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 319-337.

Çufadar, A. (2023). Türkiye'de Yakın Dönem Merkez Bankacılığı ve Uygulanan Politikaların Sonuçları. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 81-114.

Demircioğlu, M. (2009). Döviz Kuru Politikaları ve Dış Ticaret 1980 Sonrası Türkiye Örneği.

Emir, M., & Kurtaran, A. (2005). Doğrudan Yabancı Yatırım Kararlarında Politik Risk Unsuru. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*.

Erdoğan, A. (2016). Türkiye'nin İhracatını Etkileyen Faktörler: Çoklu Regresyon Analizi. *Social Sciences Research Journal*, 1-8.

Ertürk, Y. E., Deniz, A., & Ağırkaya, M. B. (2013). Bölgeler Arasındaki Dengesizliklerin Giderilmesinde Güçlü Bir Dış Ticaret Aracı: Sınır Ticareti. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 79-88.

Gafurdjan, Z. (2024). Inflation and Its Effects on Consumer Behavior and Economic Policies. *Kokand University Herald*, s. 3-6.

Ganster, P., Sweedler, A., Scott, J., & Dieter-Eberwein, W. (1997). *Borders & Border Regions in Europe and North America.* San Diego State University.

Gaytancıoğlu, S. (2010). Rasyonel Beklentiler Teorisi Çerçevesinde Türkiye'de 1994 Krizi. *Ekonomi Bilimler Dergisi*, s. 139-146.

Gedik, A. (2020). Türkiye de İthalat İhracat İle Enflasyon Arasında Nedensellik Analizi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 323-333.

Gedik, Y. (2021). E-Ticaret: Teorik Bir Çerçeve. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* s. 184-198.

Gök, A. (2006). Alternatif Döviz Kuru Sistemleri. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 131-145.

Güler, A. (2021). Reel Döviz Kuru Şoklarının İhracat ve Dış Ticaret Dengesi Üzerindeki Asimetrik Etkileri: Türkiye İçin NARDL Yaklaşımından Kanıtlar. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 950-970.

Güngen, A. R. (2018). Türkiye'nin 2018 Krizi: Nereden Nereye? *Mülkiye Dergisi*, s. 449-452.

Gürbulak Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Gürbulak GTB Müdürlüğü: gurbulak.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Habur Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı İpekyolu Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü: ipekyolu.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Hamzabeyli Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Trakya Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü: trakya.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Helble, M. (2007). Border Effect Estimates for France and Germany Combining International Trade and Intranational Transport Flows. *Review of World Economics*, s. 433-463.

Hepaktan, E., Çınar, S., & Dündar, Ö. (2011). Türkiye'de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Dış Ticaret ile İlişkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 62-82.

Iacovone, L., Moreno, R. M., Olaberria, E., & Lopez, M. D. (2022). *Productivity Growth in Mexico: Understanding Main Dynamics and Key Drivers*. World Bank.

İpsala Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Trakya Gümrük ve Dış Tİcaret Bölge Müdürlüğü: https://trakya.ticaret.gov.tr/ adresinden alındı

İspir, M. S., Ersoy, B. A., & Yılmazer, M. (2009). Türkiye'nin Büyüme Dinamiğinde İhracat mı İthalat mı Daha Etkin? *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 59-72.

Işık, N. (2005). Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 63-75.

Kapıkule Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Trakya Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü: trakya.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Kazımov, U. (2020). Rusya Çin İlişkileri ve Soğuk Savaş Sonrası Askeri İlişkiler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 37-52.

Koç, S., & Tekin, B. F. (tarih yok). Döviz Kuru, Döviz Kuru Çeşitleri ve Döviz Kurunu Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar. *Finansal Servis Bankacılık ve Finans* (s. 89-118). içinde

Köse, Z., & Gültekin, H. (2019). Ekonomik Büyümenin Bir Belirleyicisi Olarak Dış Ticaret: NAFTA Ülkeleri Örneği. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 139-151.

Krämer, R. (1999). Zwischen Kooperation und Abgrenzung - Die Ostgrenzen der Europäischen Union. *WeltTrends Nr.22*, 9-26.

Labonte, R., Crosbie, E., Gleeson, D., & McNamara, C. (2019). USMCA (NAFTA 2.0): Tightening the Constraints on the Right to Regulate for Public Health. *Globalization and Health*, s. 1-15.

Leibenath, M. (2008). *Exploring the Gaps: Sustainability as a Challenge for Crossborder Governance in Central Europe.*

Lybecker, D., McBeth, M., Brewer, A., & Sy, C. D. (2018). The Social Construction of a Border: The US–Canada Border. *Journal of Borderlands Studies*, s. 529-547.

Mexico. (2023). Office of the United States Trade Representative: ustr.gov adresinden alındı

Oktar, S., & Dalyancı, L. (2015). Türkiye Ekonomisinde Para Politikasının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, s. 1-18.

Özcan, G. (2009). Türkiye'de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi. s. 15-17.

Özcan, S., & Taş, H. Y. (2017). Sınır Ticareti ve Bölgesel Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 57-66.

Özcan, S., & Taş, Y. (2017). Sınır Ticareti ve Bölgesel Girişimciliğin Ekonomik Gelişmeye Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 57-66.

Özçiloğlu, M. (2011). Sınır Ticareti Uygulaması Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Girişimciik ve Kalkınma Dergisi*, s. 21-43.

Özer, M., & Erdoğan, L. (2006). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi. *Ekonomik Yaklaşım*, 93-110.

Özsaraç, Y. (2023). Türkiye'nin Ekonomi Tercihi Bağlamında 1946 Devalüasyonu. *Külliye* , s. 292-305.

Öztürk, N. (2006). Türkiye'de Sınır Ticaretinin Gelişimi, Ekonomik Etkileri, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 107-127.

Öztürk, S. (2017). 1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 1-12.

Pazarkule Gümrük Müdürlüğü. (2024). Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Trakya Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü: trakya.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Polonya Ülke Analizi. (2024). Kolay İhracat: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/polonya adresinden alındı

Rusya Ülke Analizi. (2024). Kolay İhracat: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/rusya adresinden alındı

Sağdıç, E. N., & Sandalcı, İ. (2020). Vergi Yapısının Yurt İçi Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Türkiye'den İller Düzeyinde Bir Kanıt. *Maliye Dergisi*, s. 213-239.

Salter, M., & Piche, G. (2011). The Securitization of the US–Canada Border in American Political Discourse. *Canadian Journal of Political Science*, s. 929-951.

Saydan, İ. Y., & Demir, F. (2022). Sınır Ticaretinin Bölge Ekonomileri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, s. 137-143.

Som, M. (2020). Sınır Ticaretinin Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Habur Sınır Kapısı Örneği. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Suits, D. B., & Musgrave, R. A. (1953). Ad Valorem and Unit Taxes Compared. s. 598-604.

Şahin, D., & Durmuş, S. (2019). Türkiye'de Reel Efektif Döviz Kuru, İhracat ve İthalat Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Analizi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 210-223.

Şanlı, B. (2011). Türkiye'de Uygulanan Kur Politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 183-200.

Şlusarciuc, M. (2015). The Economic Potential of Crossborder Areas. Opportunities and Threats. *Procedia Economics and Finance*, 801-808.

Telçeken, N. (2014). Volatilite Endeksleri, Önemi ve Türkiye Volatilite Endeksi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Topal, M. H. (2016). Teşvik Politikalarının Gerekçeleri ve Etkinliği: Kuramsal Bir Yaklaşım. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, s. 36-51.

Toplam Nüfus. (2024). Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus İstatistikleri Portalı: https://nip.tuik.gov.tr/ adresinden alındı

Tutar, F., Alpaslan, C., Tutar, E., & Erkan, Ç. (2013). Turizm Sektörünün İstihdam Üzerine Etkileri. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 14-27.

TÜİK. (2023). *İl Bazında Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2004-2022*. TÜİK.

TÜİK. (2024). *Turizm Edirne*. TÜİK.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). Sınır Ticareti: ticaret.gov.tr adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). Cilvegözü Gümrük Kapısı: destek.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). Sınır Ticareti: ticaret.gov.tr adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023). Dilucu Gümrük Müdürlüğü: gurbulak.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2023). Sarp Gümrük Müdürlüğü: kackar.ticaret.gov.tr adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). Brezilya Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/brezilya adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). ABD Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/abd adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). Arjantin Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/arjantin adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024, Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı). Fransa Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). İtalya Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/italya adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). Almanya Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/almanya adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2024). Kanada Ülke Analizi: https://www.kolayihracat.gov.tr/ulkeler/kanada adresinden alındı

Uddin, H., & Khanam, J. (2017). Import, Export and Economic Growth: the Case of Lower Income Country. *Journol of Business and Management*, 37-42.

Uğur, B., & Dallı, T. (2021). Dış Ticaretin Ekonomik Büyümeye Etkisi: G-20 Ülkeleri Örneği . *Karadeniz Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1-18.

Yiğitbaş, Ş. B. (2009). Gelişen Piyasa Ekonomilerinde Alternatif Para Politikası Stratejileri; Türkiye Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, s. 207-225.

Yiğitoğlu, A. İ. (2005). 2001 Krizi Sonrası Dönemde Türkiye Ekonomisinin ve Bankacılık Sektörünün Değerlendirilmesi. *Sosyoekonomi*, s. 115-125.